

UPPSALA
UNIVERSITET

Institutionen för
pedagogik, didaktik
och utbildningsstudier
Examensarbete i
Pedagogik C, 15 hp

Rapport 2013vt00494

Utbildning för en framtid i fängelse

– En komparativ studie av
kriminalvårdsutbildningarna i Sverige och Norge

Nena Henriksson

Handledare: Janne Kontio

Examinator: Gunilla Roos

Sammanfattning

I denna uppsats har kriminalvårdsutbildningen vid Kriminalvårdens Utbildningsorganisation i Sverige samt kriminalvårdsutbildningen vid Kriminalomsorgens utdanningscenter i Norge undersökts och jämförts. Detta har gjorts i form av en kvalitativ intervjuundersökning där utbildningsledare verksamma vid respektive utbildningsenhet samt en kriminalvårdare intervjuats. I uppsatsen undersöks och beskrivs hur respektive kriminalvårdsutbildning är upplagd och vilka likheter och skillnader som kan urskiljas mellan den svenska och den norska kriminalvårdsutbildningen. Anpassnings- och utvecklingsinriktat lärandeperspektiv samt problembaserat lärande tas upp i relation till kriminalvårdsutbildningarnas upplägg. Vidare behandlas frågor kring vilken utbildning som behövs för att arbeta som kriminalvårdare samt vad studiens informanter anser om kriminalvårdsutbildningarna. Inom ramen för dessa frågor beskrivs hur utbildningarna har eller ska förändras samt hur respektive utbildningsledare anser att utbildningen förbereder de blivande kriminalvårdarna för det arbete de ska utföra vid utbildningens slut.

Studien visar att den svenska och den norska kriminalvårdsutbildningen är väldigt lika i de flesta avseenden med undantag för den tidsmässiga aspekten där Norges utbildning är avsevärt mycket längre. Båda utbildningarna behandlar samma ämnen men tidsaspekten gör att den norska utbildningen har större möjlighet att ge en djupare och bredare bild av de studerade ämnesområdena. Båda utbildningarna använder sig av liknande modeller för lärande i form av bland annat grupparbeten, seminarier och praktiska övningar.

Nyckelord: kriminalvård, kriminalomsorg, kriminalvårdare, kriminalvårdsutbildning, yrkesutbildning.

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Val av uppsatsämne	2
1.2 Syfte	2
1.2.1 Frågeställningar	2
1.3 Avgränsningar	3
1.4 Begreppsdefinitioner	3
1.5 Språklig barriär	3
1.6 Uppsatsens disposition	4
2. Bakgrund	4
2.1 Straffgenomföring i ett historiskt perspektiv	4
2.2 Svensk kriminalvård från 1800-talet	5
2.2.1 Kriminalvårdsreformen 1974	6
2.2.2 Efter Kriminalvårdsreformen och fram till idag	7
2.3 Den svenska Kriminalvården idag	7
2.3.1 Att bli kriminalvårdare i Sverige	8
2.4 Norsk kriminalomsorg från 1800-talet	9
2.5 Den norska Kriminalomsorgen idag	10
2.5.1 Att bli kriminalvårdare i Norge	11
3. Teoretisk anknytning	12
3.1 Anpassnings- och utvecklingsinriktat lärande	12
3.2 Problembaserat lärande, PBL	13
3.3 Makt, disciplin, övervakning och totala institutioner	14
3.3.1 Disciplineringsprocessen	14
3.3.2 Totala institutioner	15
4. Metod	16
4.1 Ämnesval	16
4.2 Val av datainsamlingsmetod	17
4.2.1 Kvalitativa intervjuer	17
4.3 Urval	18
4.4 Inför intervjuerna	20
4.5 Genomförande av intervjuerna	21
4.5.1 Telefonintervjuer	21
4.6 Bearbetning av material	22
4.7 Etiska aspekter	22
4.8 Reliabilitet, validitet och källkritiska överväganden	24
4.9 Metodkritik	25

5. Resultat	26
5.1 Presentation av informanterna	26
5.2 KRUS – Kriminalomsorgens utbildningscenter	27
5.2.1 Den norska kriminalvårdsutbildningens upplägg	27
5.2.2 Arbetsplikt och lön	28
5.2.3 Utbildningens längd och innehåll	29
5.2.4 Ekstrabetjenter i Kriminalomsorgen och fängselsbetjenter som slutar	30
5.3 KRUT – Kriminalvårdens utbildningsorganisation	32
5.3.1 Den svenska kriminalvårdsutbildningens upplägg	32
5.3.2 Personlig lämplighet	33
5.3.3 Planerade förändringar av den svenska kriminalvårdsutbildningen	34
5.3.4 Arbetsplikt?	35
5.3.5 Vikarierna och den omvända vägen – från anstalt och häkte till KRUT	36
5.4 Samarbeten mellan KRUS och KRUT	37
5.5 Kriminalvårdarens erfarenheter av utbildning och kriminalvård	37
6. Analys	40
6.1 Hur blivande kriminalvårdare förbereds för arbete på häkte och anstalt	40
6.1.1 Utbildningarnas upplägg	41
6.1.2 Avhopp under och efter utbildningarna	41
6.1.3 Lärandeformer i utbildningarna	42
6.2 Vad informanterna anser om kriminalvårdsutbildningarna	43
6.3 Vilken utbildning behövs?	44
7. Diskussion	45
7.1 Förslag till vidare forskning	47
Referenser	49
Tryckta källor	49
Elektroniska källor	51
Bilagor	53

1. Inledning

Kriminalomsorgen i Norge och Kriminalvården i Sverige är båda statliga myndigheter som har hand om samtliga enheter för straffgenomföring i respektive land. Dessa enheter är *anstalter*, alltså fängelser där dömda brottslingar avtjänar frihetsberövande straff och *häkte*, vilket betecknar de enheter där brottsmisstänkta personer vistas i väntan på rättegång. Myndigheterna har även hand om respektive lands *frivård* vilket innebär den straffgenomföring som sker på annat sätt än i anstalt, vilket kan vara övervakning av personer som avtjänar straff i frihet till exempel personer dömda till skyddstillsyn. En majoritet av de som arbetar på anstalt och häkte och en minoritet av de som arbetar i frivården är kriminalvårdare. Kriminalvårdarens arbete medför en nära kontakt med klienter vid en straffgenomföringsenhet och arbetsuppgifterna innebär såväl säkerhetsarbete och övervakning av den allmänna ordningen på enheten som motiverande samtal med klienterna. Arbetsrollen kräver således kompetens kring säkerhet, stöd och vård (Basberg, 1999; Berman & Farbring, 2010). Att arbeta i fängelsemiljö är i många fall krävande och en rapport från Brottsförebyggande rådet visar att ungefär en fjärdedel av de som arbetar klientnära i Kriminalvården någon gång utsatts för våld, hot eller trakasserier (BRÅ – Rapport 2006:5). Liknande förhållanden rapporteras även gällande norska Kriminalomsorgen (Hammerlin et al., 2012; Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund, 2005). Ifrågasättandet av kriminalvårdarnas arbetsförhållanden eskalerade kraftigt i och med en dödsmisshandling på ett häkte i Huddinge hösten 2011 och kritiken kom även inifrån Kriminalvården (Jönsson, 2011). Dödsmisshandeln blev inte bara nationellt uppmärksammat; även i Norge skapade tragedin stora rubriker och så sent som i februari i år skrev Aftenposten.no om händelsen (Torgersen, 2013)¹. En stor del av medias fokus låg på ekonomi och personaltäthet inom Kriminalvården, men även neddragningen av utbildningen för nyanställda kriminalvårdare ifrågasattes (Omnell, 2011). Kriminalvårdaryrket kan anses komplext och kräver många kompetenser hos de anställda. För att få en grund för dessa kompetenser kan kriminalvårdarna behöva en förberedande utbildning före arbetet i straffgenomföringsenhet. Men hur ser denna kriminalvårdsutbildning ut? Hur förbereds nyanställda kriminalvårdare före arbetet på anstalt eller häkte?

I Sverige söker man en tjänst som kriminalvårdare och vid anställning går man en utbildning i cirka tjugo veckor där teori och praktik varvas och efter denna utbildning är man behörig att

¹ <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Ansatte-i-kriminalomsorgen-mistenkt-etter-at-vokter-ble-drept-7128511.html#.UYpztcpmqQE> [Hämtad 130410].

arbete vid en svensk enhet för straffgenomföring. Denna utbildning ges av Kriminalvårdens utbildningsorganisation (KRUT) i fem svenska städer men det är respektive region eller anstalt som utser blivande kriminalvårdare och dessa går sedan en utbildning på KRUT.

I Norge finns en högskola, Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) i Oslo, där man studerar i två år för att få arbeta som kriminalvårdare vid enheterna för straffgenomföring i Norge. Både teoretisk och praktisk utbildning förekommer på KRUS. För att bli antagen som blivande kriminalvårdare, så kallad *aspirant*, genomförs intagningsprov och det är företrädare för själva utbildningsorganisationen som väljer blivande kriminalvårdare.

1.1 Val av uppsatsämne

I föregående avsnitt redogjorde jag kortfattat för upplägget på de två kriminalvårdsutbildningarna och det finns märkbara skillnader mellan utbildningarna, främst tidsmässigt. Samtidigt är avsikten med båda utbildningarna att förbereda de blivande kriminalvårdarna för arbete på häkte och anstalt. En undersökning kring utbildningsorganisationerna och utbildningarnas upplägg känns därför intressant för att belysa dessa skillnader och likheter samt hur utbildningarna inverkar på kriminalvårdarnas arbete vid straffgenomföringsenheterna.

1.2 Syfte

Syftet med denna C-uppsats är att via kvalitativa intervjuer undersöka skillnader och likheter mellan kriminalvårdsutbildningarna i Sverige och Norge samt belysa hur utbildningarna med hjälp av teoretiska och praktiska former för lärande avser förbereda de blivande kriminalvårdarna för deras kommande arbete.

1.2.1 Frågeställningar

- Hur förbereds blivande kriminalvårdare för arbete på häkte och anstalt i Sverige respektive Norge? Vilka former för lärande tillämpas i kriminalvårdsutbildningarna?
- Vad anser informanterna om kriminalvårdsutbildningarna beträffande hur väl förberedande utbildningarna är för kriminalvårdaryrket?
- Vilken utbildning anser informanterna behövs för arbetet vid en straffgenomföringsenhet?

1.3 Avgränsningar

Då min studies syfte endast behandlar kriminalvården i Sverige och Norge kommer inga jämförelser med andra länder att göras. I Norge finns det idag endast en utbildningsenhet för kriminalvårdsutbildning medan utbildningsorganisationen i Sverige är uppdelad vid fem olika enheter. Endast en av de fem svenska utbildningsenheterna har besökts men jag bedömer inte att detta ger en skev bild då samma riktlinjer gäller för samtliga enheter. Avgränsningar har även gjorts vid val av litteratur till undersökningen. Jag har där valt främst vetenskaplig litteratur samt i en del fall litteratur skriven av personer som är eller har varit verksamma inom Kriminalvården eller Kriminalomsorgen och därmed kan anses sakkunniga inom ämnet. När det gäller metodologiskt tillvägagångssätt hade till exempel en observationsundersökning kunnat vara aktuell för att besvara mina forskningsfrågor men på grund av tidsbrist valde jag att använda mig av kvalitativa intervjuer som metod.

1.4 Begreppsdefinitioner

Här följer en redogörelse för hur uppsatsens centrala begrepp fortsättningsvis kommer att användas.

Klient – Person som avtjänar straff vid häkte, anstalt eller frivård.

Kriminalvårdare – Personal som arbetar med klienterna vid häkte, anstalt, frivård eller Transportenheten. Ibland används norskans *fengselsbetent*.

Straffgenomföringsenhet – Inspirerat av norskans straffgjennomføring och betecknar i min uppsats kriminalvårdarens arbetsplats, det vill säga häkte, anstalt samt frivård.

Utbildningsorganisation – Innebär i uppsatsen Kriminalomsorgens utdanningssenter i Norge (KRUS) samt Kriminalvårdens utbildningsorganisation i Sverige (KRUT).

1.5 Språklig barriär

Trots att norska språket till stor del liknar det svenska har en del dilemman uppstått i samband med läsning och eventuell översättning från norska till svenska. Då jag har grundläggande norska språkkunskaper har problemen inte varit alltför stora. I de fall där jag varit osäker på betydelse eller översättning har jag använt mig av både *Google Translate* och *Norstedts norsk-svenska ordbok* (Fowler & Vannebo, 1992).

1.6 Uppsatsens disposition

I detta inledande avsnitt har en introduktion till studiens ämne presenterats följt av studiens syfte och frågeställningar. I följande avsnitt presenteras en historisk tillbakablick på straffgenomföring över tid med fokus på kriminalvårdare för att på så sätt ge en bild av hur utvecklingen sett ut fram till den kriminalvård och kriminalvårdsutbildning respektive land har idag. Det nästkommande avsnittet redogör för de teoretiska anknytningar jag valt att göra i min studie. I det fjärde avsnittet beskrivs den metod som använts i min studie och bland annat urval, tillvägagångssätt och etiska aspekter presenteras. I efterföljande avsnitt redovisas en sammanställning av studiens resultat följt av ett avsnitt där resultaten analyseras utifrån studiens syfte, frågeställningar samt teoretiska utgångspunkter. Uppsatsen avslutas med en diskussion kring de aspekter som berörts i uppsatsen utifrån mina egna reflektioner.

2. Bakgrund

Här följer en redogörelse för fängelsets och straffgenomföringens historia då denna säger något om utvecklingen mot den kriminalvård och kriminalvårdsutbildning vi har i Sverige och Norge idag. Historian indikerar även hur kriminalvårdarnas yrkesroll övergått från en vaktande position till att mer inriktas på att hjälpa klienterna genom vård och rehabilitering. (I 5. Resultat (s. 26-39) redovisas ytterligare om utbildningarnas bakgrund utifrån vad informanterna vid respektive utbildningsenhet berättat.)

2.1 Straffgenomföring i ett historiskt perspektiv

Det finns anledning att påstå att fängelsets moderna historia startade under 1600-talet då utvecklingen av inspärningsanstalter etablerades i Europa (Ekbom et al., 2011; Foucault, 2003; Mathiesen, 2007). Innan dess fängslades brottslingar i slottens fängelsehålor eller högsta torn såvida de inte dömdes till döden eller landsförvisades vilket är andra exempel på straff under medeltiden (Ekbom et al., 2011). 1600-talets stora inspärningsanstalter fick benämningar som ”tukthus”, ”arbetshus” och ”hospital” och här hamnade inte bara folk som begått brott utan även andra som ansågs störa samhällsordningen skickades till anstalterna. Det kunde handla om tiggare, arbetslösa och andra lösdrivare och inom loppet av ett par år hade anstalterna tusentals klienter. Fysisk bestraffning var inte ovanligt och tvångsarbete var mer regel än undantag i form av hantverk och annan produktion. Bristen på arbetskraft var under den här perioden relativt stor och Mathiesen diskuterar i sin bok *Kan fängsel försvares?*

hur stor påverkan denna arbetskraftsbrist hade på antalet klienter i anstalt under olika perioder (Mathiesen, 2007). Han menar att klienternas arbete i hög grad bidrog till samhället men att den ekonomiska lönsamheten antagligen inte var särskilt betydelsefull för förekomsten av anstalter rent generellt. Andra forskare pekar på att just överskott eller underskott på arbetskraft spelar in för hur hårda straff som utdöms och därmed även anstaltens framväxt (Mathiesen, 2007; Rusche et al., 2003). Mathiesen menar att avsikten med anstaltens uppkomst var att upprätthålla ordningen i samhället genom att spärra in medborgare som hotade den ordningen. Denna föreställning blev än mer tydlig i och med framväxten av mer konkreta fängelseanstalter för brottslingar kring sekelskiftet 1800. Ordning och disciplin fick en primär roll på anstalterna och tanken var att man skulle uppfostra de intagna till ett disciplinerat beteende. Detta gjordes i form av hård kontroll och straffarbete samt i viss mån fysisk bestraffning och denna typ av straffgenomföring var i princip ihållande fram tills mitten av 1900-talet. Värt att nämna är att det i allmänhet fanns stora variationer gällande hur bestraffning genomfördes mellan olika länder, städer och även anstalter (Mathiesen, 2007; Ekbohm et al., 2011).

Från att fängelsestraff varit en metod för att förebygga att besvärliga medborgare störde den allmänna ordningen i samhället började man på 1800-talet alltmer gå över till den *klassiska straffrättsskolan* vilket innebar att endast de som faktiskt begått ett brott skulle straffas. Straffet skulle vidare stå i proportion till hur grovt brott man begått och bestod av böter, fängelse eller dödsstraff. Andra menade att brottslingar skulle fängslas för att skydda samhället mot ytterligare brott medan en tredje part snarare såg på kriminalitet som ett socialt fenomen som kunde undvikas om brottslingar avskärmades från resten av samhället (Ekbohm et al., 2011).

2.2 Svensk kriminalvård från 1800-talet

I mitten av 1800-talet inrättades ett tjugotal cellfängelser i Sverige med grund i att man ville minska dispyter och motverka negativ påverkan fångarna emellan samt främja den enskilda klientens individuella behandling. Generellt stod straffgenomföringen på 1800-talet under en mindre reformation i och med ett betänkande i början på århundradet som innebar att man bör ge brottslingar fängelsestraff snarare än böter och fysisk bestraffning. År 1825 blev verksamheten något mer strukturerad då *Styrelsen över fängelser och arbetsinrättningar i riket* startade förvaltningen av bland annat landets fängelser (Sand, 1973). Denna styrelse

reformerades sedan och bytte namn till *Fångvårdsstyrelsen* i samband med att en ny strafflag arbetades fram år 1864 och betonade en humanare syn på brottslingar. Man menade här att straff endast skulle användas för att förebygga nya brott i form av *allmänprevention* och *individualprevention*. Allmänprevention gick ut på att straffen skulle avskräcka människor att begå brott medan individualprevention innebar att brottslingar skulle påverkas till att inte begå nya brott. Individualpreventionen innebar till stor del att försöka behandla och återanpassa brottslingarna till ett fredligt liv ute i samhället (Ekbom et al., 2011; Mathiesen 2007).

Idén om att brottslingarna snarare skulle behandlas än bestraffas växte sig allt starkare under 1900-talet samtidigt som teorierna om allmänprevention bestod. Detta ledde dock till att tanken om att straffet skulle stå i proportion till brottet hamnade i skymundan till fördel för individen och dennes behov av behandling och återanpassning. Denna kritiska synpunkt ledde senare till förändringar i brottsbalken i form av att fokus vid utdömning av straff skulle ligga på just brottets straffvärde samtidigt som individens återanpassning till samhället skulle stå i centrum under själva genomförandet av straffet (Andersson & Nilsson, 2009; Ekbom et al., 2011). Detta skedde i form av att klienterna alltmer vistades i gemensamma lokaler på anstalterna än att de satt i sina celler. De mer humana förändringarna kring straffgenomföring i Sverige under början på 1900-talet ledde fram till en ny lag år 1964 som menade på att klienterna skulle "[...] behandlas med fasthet, allvar och aktning för hans människovärde." (Ekbom et al., 1999, s. 167).

2.2.1 Kriminalvårdsreformen 1974

Under 1960 talet eskalerade dock debatten kring kriminalvård och anstalt. Man talade om en *prisonisering*, det vill säga att klienterna betar sig annorlunda på anstalten än vad de skulle gjort i frihet. De strukturer de lever efter i anstalten gör sedan att de har svårt att anpassa sig till omvärlden vid frisläppning (Ekbom et al., 1999, 2011). År 1966 bildades det riksförbund som senare skulle bli något av en kriminalpolitisk kamporganisation för att solidariskt stötta klienterna i anstalt; KRUM, Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering. Fyra år senare genomfördes aktioner och hungerstrejker av klienterna på anstalter runtom i hela Sverige samordnade av KRUM och andra aktivister. Det stora fångupproret 1970 bidrog i hög grad till den kriminalvårdsreform som arbetades fram under de kommande åren. Reformen bestod av fyra huvudsakliga grundtankar; den första underströk minsta möjliga ingripande, vilket

innebar att frivård skulle vara ett primärt alternativ i den mån det var möjligt i förhållande till brottets karaktär och gärningsmannens behov. De andra och tredje grundtankarna betonade normaliseringsprincipen och närhetsprincipen vilka betonade vikten av utåtriktad verksamhet som främjar klientens anpassning, respektive att klienten placeras vid anstalt nära hemorten för att på så sätt underlätta klientens sociala kontakter och skapa en trygghet. Den sista grundtanken med kriminalvårdsreformen på 70-talet var att samverka inom kriminalvårdens verksamhet skulle ske, för att på så sätt gynna en sammanhållen kriminalvård avseende häkte, anstalt och frivård (Ekbom et al., 1999, 2011). I samband med reformationen bytte Fångvårdsstyrelsen namn till Kriminalvårdsstyrelsen och styrningen fortsatte att vara fördelad över lokala kriminalvårdskontor.

2.2.2 Efter Kriminalvårdsreformen och fram till idag

I och med kriminalvårdsreformen lugnade debatten ner sig något under ett antal år och inga större förändringar skedde inom kriminalvårdens verksamhet. Kriminalvårdsreformen bidrog dock till en ökad utbredning av straffgenomföring i frivården i form av ökade resurser, tillsättning av mer personal samt färre klienter per kriminalvårdare.

Kriminalvårdarens yrkesroll som tidigare ansetts vara väktare och fångvaktare omvandlades på 1980-talet och ersattes av en yrkesroll mer lik vårdare och socialarbetare. Man ansåg att klienterna kunde påverkas till det bättre om de behandlades på rätt sätt och vården präglades av optimism och en förståelse för klienternas beteende och behov. Kriminalvårdarna som anställdes från och med denna period skulle ha gymnasiekompetens och vidare gärna högskolekompetens (Ekbom et al., 2011). År 1989 genomfördes vissa förändringar i brottsbalkens påföljdssystem som en reaktion på den, enligt kritiker, alltför generösa behandlingstanken. Förändringarna underströk bland annat likhet inför lagen samt att ett straff ska stå i proportion till aktuellt begånget brott. Dessa förändringar ersatte dock inte tanken om behandling i anstalt utan blev snarare tillägg till Brottsbalkens påföljdssystem samtidigt som påbjuden tillämpning av samhällstjänst och elektronisk övervakning adderades till balken (Andersson & Nilsson, 2009; Ekbom et al., 2011).

2.3 Den svenska Kriminalvården idag

1 § Kriminalvården ansvarar för att verkställa utdömda påföljder, bedriva häktesverksamhet samt utföra personutredningar i brottmål. (SFS 2007:1172, s. 1.)

År 2006 omformades Kriminalvårdsstyrelsen och blev en enskild statlig myndighet kallad Kriminalvården. Kriminalvården verkar under Justitiedepartementet och ansvarar för 52 anstalter, 31 häkten och 34 frivårdskontor samt transporttjänst (Kriminalvården – Faktablad: Organisation, 2013). Myndigheten hade år 2011 drygt 9000 anställda varav cirka 5000 arbetar som kriminalvårdare på anstalt, häkte, frivårdskontor eller transporttjänst (Kriminalvården – Faktablad: Personal, 2011). Organisationen är uppbyggd i form av ett huvudkontor, en transporttjänst och sex geografiska regioner med mellan sex och tio verksamhetsområden per region. Varje region har en regionchef och en generaldirektör stationerad vid huvudkontoret är chef över hela myndigheten och dess verksamhet (Kriminalvården – Faktablad: Organisation, 2013).

2.3.1 Att bli kriminalvårdare i Sverige

Kriminalvårdens olika regioner ansvarar för anställning av nya kriminalvårdare och man söker alltså tjänst vid respektive region. För att arbeta som kriminalvårdare ska man ha gymnasiekompetens och man bör ha god fysisk förmåga, körkort samt en god människosyn och empatisk förmåga för att nämna några egenskaper som efterfrågas på Kriminalvårdens hemsida (Kriminalvården.se – Lämplig bakgrund). I takt med att trycket på platserna som kriminalvårdare ökat letar Kriminalvården alltmer efter sökanden med högskoleutbildning med inriktning mot beteendevetenskap, samhällsvetenskap eller socialt arbete. Vid rekrytering till vissa tjänster tar man hjälp av Rekryteringsmyndigheten, dvs. myndigheten som har hand om intagning till Grundläggande Militär Utbildning (Kriminalvården.se – Lämplig bakgrund; Kriminalvården – Faktablad: Personal, 2011).

Samtliga nyanställda vid Kriminalvården bör i den mån det är möjligt genomgå en utbildning före placering vid aktuellt verksamhetsområde som anställningen gäller. Utbildningen ges av Kriminalvårdens Utbildningsorganisation (KRUT) vid någon av utbildningsenheterna i Region Syd, Region Väst, Region Öst eller Region Stockholm (Kriminalvården – Informationsblad: Utbildning, 2008). Denna utbildning består av en två veckor lång central introduktionsutbildning som tar upp frågor om klient och etik, organisationens stadgar och regelverk samt säkerhetsaspekter kring arbetet. För de som ska arbeta som kriminalvårdare följer därefter en praktikperiod om fem veckor för att den blivande kriminalvårdaren tidigt ska få kännedom om det klientnära arbetet och arbetsmiljön i stort. Denna period av utbildningen

syftar även till att Kriminalvården ytterligare ska kunna bedöma medarbetarens personliga lämplighet för arbetet och antalet veckor kan variera utifrån vad Kriminalvården anser nödvändigt för respektive medarbetare. Avslutningsvis genomgår den blivande kriminalvårdaren en tolv veckor lång utbildning där hälsa, sjukvård, etik, säkerhet, konflikthantering och klientarbete behandlas för djupare kunskaper om det specifika arbetsområde anställningen gäller. Tidigare genomgick blivande kriminalvårdare utan relevant högskolekompetens en åtta veckor lång högskoleutbildning som behandlar människosyn, behandlingsarbete och kriminalvård men denna har idag plockats bort (Ekbom et al., 2011; Kriminalvården.se – Kriminalvårdens grundutbildning). Kriminalvårdens grundutbildning har sett ut på ungefär samma sätt sedan 1970-talet (SOU 1977:76).

2.4 Norsk kriminalomsorg från 1800-talet

I början av 1800-talet var fängelsestraff och dödsstraff de primära påföljderna för brott i Norge i enlighet med *tyveriordningen* från 1789. År 1830 etablerades en central ledning som övertog ansvaret för straffgenomföring från polis och militär som tidigare haft hand om området. Vidare utvärderades det norska straffsystemet samt förhållandena i straffgenomföringsenheterna vilket påvisade att förändringar behövde göras. På grund av sanitära och disciplinära missförhållanden började man införa cellfängelser för att på så sätt komma till rätta med dessa problem samt, precis som i Sverige, motverka att klienterna umgås för mycket och därmed reproducerar negativa beteenden. Förhållandena i fängelserna var dock fortsatt dåliga vilket bidrog till att det under andra halvan av 1800-talet byggdes nästan 60 mindre fängelser runt om i Norge (NOU 1984:2). Åren 1902-1903 förändrades den norska fängelselagen och strafflagen vilket utmynnade i att fängelsestraff och straffarbete slogs samman till endast fängelsestraff med en tidsram från 21 dagars fängelse till livstidsstraff. Tvångsarbetet för klienterna fortsatte dock som tidigare då man ansåg att detta var det bästa sättet att få bukt med klienternas oönskade beteende. I mitten av 1900-talet blev allmänhetens och klienternas kritik mot tvångsarbete för stor och år 1970 upphävdes lagen om tvångsarbete i de norska fängelserna (Wister, 1997).

Även i Norge växte debatten kring kriminalvård och dess utformning i slutet av 1960-talet och ifrågasättanden av anstaltens existens pågick under långa perioder. Man ifrågasatte främst anstaltens behandlingsmöjligheter. Liksom i Sverige gav debatten upphov till uppkomsten av intresseorganisationer för en humanare kriminalvård. KROM, Norsk forening

for kriminalreform, som bildades 1968 var Norges första och största, och många medlemmar var just klienter från anstalterna (Mathiesen, 2007). I slutet på 1970-talet kom den första systematiskt utarbetade förändringen av norska straffeloven på nästan hundra år. Förändringarna innebar ändringar av själva straffeloven samt stora reformationer i fängelsesystemet (Wister, 1997). Under ungefär samma period började man alltmer ifrågasätta cellfängelsesystemet och att klienterna skulle ha så lite social kontakt som möjligt med andra fångar. I och med att man valde att alltmer frångå denna ”enrumsbehandling” förändrades även synen på vilka som borde arbeta på anstalterna. Tanken om rehabilitering och vårdande inslag i fängelserna eskalerade och man började arbeta utifrån en något humanare människosyn (Stortingsmelding nr. 37:2007-2008). Detta medförde att den korta utbildning kriminalvårdarna fick utvidgades till en ettårig utbildning på Fængselskolan. Efter ett par år ökade utbildningens omfattning med ytterligare ett år och utbildningen blev därmed tvåårig (NOU 1984:2). Under 1980-talet blev samhällstjänst ett allt vanligare alternativ till fängelsestraff på vissa håll i Norge och år 1991 infördes samhällstjänst i straffeloven. Begränsande åtgärder skedde gentemot klienter i straffgenomföringsenheterna då fängelseväsendet i stort var ganska utspridd och behövde fokuseras mot samma mål. Kriminalomsorgens politiska ramverk, professionella åtgärder samt organisatoriska uppgifter sammanfogades för att få kontroll över organisationen. Det dröjde dock till år 2001 innan häkte, anstalt och frivård hade en stadig organisation under samma ledning på både lokal och nationell nivå. Fængselsvesenet bytte namn till Kriminalomsorgen och myndighetens verksamhet blev då underlagt Kriminalomsorgens sentrale forvaltning och Justis- og beredskapsdepartementet (Stortingsmelding nr. 37:2007-2008).

2.5 Den norska Kriminalomsorgen idag

Kriminalomsorgen skal fullbyrde de reaksjoner som påtalemyndighet eller domstol har besluttet. Dette skjer gjennom bruk av fengsel, strafferettslige særreaksjoner, forvaring, samfunnsstraff og varetektsfengsling. (Kriminalomsorgen – Oppgaver og mål)

Den norska Kriminalomsorgen är en statlig myndighet som styrs av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) som i sin tur verkar under Justis- og beredskapsdepartementet (Kriminalomsorgen.no – Organisering). Kriminalomsorgen ansvarar för Norges 17 friomsorgskontor samt 43 fängelser vilka också omfattar häkte (Kriminalomsorgen.no – Straff i fängsel; Kriminalomsorgen.no – Straff i samfunn; Kriminalomsorgen.no – Varetekt). Organisationen styrs från KSF som är beläget i Lillestrøm utanför Oslo och är vidare

uppdelad i fem regioner; Region nord, Region øst, Region sør, Region sørvest och Region vest. Varje region har en regionchef och Kriminalomsorgsavdelningen vid Justis- og beredskapsdepartementet är överordnat KSF och avdelningen styrs av en expeditionschef. Inom Kriminalomsorgen finns även Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KRITT) samt Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) (Kriminalomsorgen.no – Organisering). I Kriminalomsorgens personalstatistik från 2012 redovisas att myndigheten hade kring 4000 anställda (exklusive KRUS och KITT) varav 66 procent av dessa arbetade inom straffegjennomføring, dvs. kriminalvårdare och liknande (Personalstatistikk for kriminalomsorgen 2007-2012, s. 20).

2.5.1 Att bli kriminalvårdare i Norge

För att bli kriminalvårdare i Norge söker man till Kriminalomsorgens utdanningscenter, även känt som Fengselsskolen i Oslo. För att bli antagen krävs att den sökande uppfyller ett antal kriterier i form av bland annat generell studiekompetens, körkort och god hälsa. Bland de som uppfyller de generella kraven väljer Aspirantnämnden ut ett antal sökande som kallas till intagningsprov på Fengselsskolen i form av intervju och fysiska funktionstest. Antagningsprocessen pågår vanligen från augusti till december och utifrån det sammanställda resultatet väljs de som anses lämpligast för kriminalvårdaryrket och dessa börjar sedan sin utbildning på Fengselsskolen i början av januari (Aspirantforskriften, 2011; Fengselsbetjentutdanningen – Studieplan for høgskolekandidat i straffegjennomføring 2013-2014). Utbildningen är en tvåårig fortbildning på 120 högskolepoäng där teori och praktik varvas och de blivande kriminalvårdarna kallas under utbildningen för *aspiranter*. Under dessa två år läser aspiranterna kriminalkunskap, säkerhet, etik, miljöarbete, klienters återanpassning till samhället samt straffgjennomføringsrett og andre juridiske emner (Fengselsbetjentutdanningen – Studieplan for høgskolekandidat i straffegjennomføring 2013-2014). Om aspirantens närvaro, resultat eller liknande inte är tillfredsställande kan denne tvingas avsluta sin tjänst med tre veckors uppsägningstid. Efter utbildningen väntar en ettårig obligatorisk plikttjänstgöring den nyblivna kriminalvårdaren och denna genomförs på en tilldelad anstalt någonstans i Norge. Aspiranten har oftast ingen möjlighet att påverka vart i landet denna tjänst ska genomföras såvida den inte själv söker en ställning och blir anställd vid en annan anstalt (Aspirantforskriften, 2011).

3. Teoretisk anknytning

I detta avsnitt följer en beskrivning av teoretiska grunder som jag anser har relevans för studiens innehåll. För att definiera lärande i arbetslivet har jag valt att använda mig av Per-Erik Ellströms teorier om *anpassnings- och utvecklingsinriktat* lärande. Då både den svenska och den norska kriminalvårdsutbildningen tydligt utgår från ett *problembaserat lärandeperspektiv* kommer jag vidare att redogöra för perspektivets grundläggande utgångspunkter. För att belysa fängelsemiljöns komplexitet samt kriminalvårdarnas och klienternas position i denna miljö behandlas avslutningsvis Michel Foucaults tankar om *övervakning* i relation till Erving Goffmans definition av *totala institutioner*.

3.1 Anpassnings- och utvecklingsinriktat lärande

Per-Erik Ellström presenterar i *Kompetens, utveckling och lärande i arbetslivet* (1992) anpassnings- och utvecklingsinriktat lärande i arbetslivet som faktorer för yrkeskunnande. Jag ska här med grund i denna bok samt ett par av Ellströms senare publikationer (2003, 2005, Ellström et al., 2005) presentera dessa två synsätt samt hur de samverkar i lärandeprocessen. Anpassningsinriktat lärande innebär att inläring sker med hjälp av insamling av kunskaper och problemlösning för att nå målet med lärandet. På detta sätt sker en reproducerande lärandeprocess där förutsättningarna för lärandet är tydligt definierade för att uppnå lärandets mål (Ellström, 2003). Denna inriktning betonar en dominerande instrumentell rationalitet där minimalt utrymme lämnas för den anställdes personliga utvecklingsmöjligheter och tonvikten läggs istället på en kollektiv reproduktion av praktiska och teoretiska kunskaper inom ramen för utbildningens mål (Ellström, 2005). Som motsats till detta traditionella perspektiv på lärande presenterar Ellström utvecklingsinriktat lärande där man värdesätter de lärandes egen reflektiva förmåga kring kunskaperna som är i fokus för lärandet (Ellström, 2003). De lärande bör alltså inta ett kritiskt förhållningssätt till uppgifter och mål för att själva formulera och tolka uppgifter och förutbestämda mål med lärandet. Är uppgiften noggrant given och mindre utrymme ges för egen tolkning bör de lärande undersöka bakgrunden till, förutsättningarna för och målet med uppgifterna för att generera utvecklingsinriktat lärande (Ellström, 1992). Ellström menar vidare att dessa två perspektiv inte behöver frångå varandra i en lärandesituation utan snarare kompletterar varandra. Dock kan den ena lärandeformen vara mer framträdande än andra i olika lärandesituationer beroende på målet med lärandet och vad som väntas den lärande vid utbildningens slut. Denna komplementära växling mellan

lärandeperspektiven kan medföra svårigheter då premisserna för perspektiven kan se väldigt olika ut i olika lärandesituationer (Ellström, 2003).

3.2 Problembaserat lärande, PBL

Hälsouniversitetet i Linköping introducerade i mitten på 1980-talet idén om problembaserat lärande, PBL, i Sverige och sedan dess har denna lärandeprocess fått en stor utbredning i Norden, främst vid högskolor. Vid problembaserat lärande fokuseras den lärandes förmåga och vilja till inläring och perspektivet kan ses lite som en reaktion på den generella lärandetraditionen där lärarens utläring ofta står i fokus och de lärande förväntas ta till sig kunskaperna som lärs ut (Kjellgren, 1993). Perspektivets karaktäriseras av ett lärande där inlärningsbasen utgår från bearbetning av problem med nära verklighetsanknytning och man arbetar ofta i basgrupper i nära samverkan med en handledare som vägleder inläringen. Vidare kräver lärandeprocessen ett eget ansvar för aktivitet och inläring från den lärande. Ansvar för att söka förståelse och kunskap kring det som är i fokus för lärandeprocessen, det vill säga processens ämne, motiv och ändamål, ligger således hos den lärande (Hård af Segerstad, 1997; Kjellgren, 1993). Inom problembaserat lärande står alltså den lärande i centrum för sitt eget lärande och bör ha god förståelse för lärandets sammanhang. De som lär ut samverkar med de som lär sig och fokus läggs på den lärandes egen vilja att tillägna sig nya kunskaper, man förutsätter således en hos den lärande immanent motivation för lärandets fält och en önskan om att tillägna sig kunskaper kring aktuellt ämne. Den lärande ska även i samspel med andra inom samma fält ha möjlighet att kunna redogöra för förståelsen och kunskaperna om de studerade fenomenen i förhållande till lärandets ändamål. Perspektivets lärandeformer karaktäriseras dels av vad vi kanske anser är ”traditionella” former av utbildning i form av föreläsningar och självstudier men PBL lägger även stor vikt vid bland annat seminarier, grupparbeten, färdighetsträning och praktisk utbildning.

Dahlgren (1993) presenterar problembaserat lärande i form av fyra huvudsakliga argument för perspektivet. Det första argumentet förordar en helhetssyn på utbildningsområdet som studeras och en inlärningsprocess som bygger på verklighetsnära metoder. Ett växelspel sker mellan helhet samt inlärningsprocessens olika delar för att på så sätt omvandla delarna till en praktiskt och teoretisk helhet men tydlig verklighetsförankring, vilket vidare understöds i och med att lärandets mål är i tydligt fokus redan från början av utbildningen. Det andra argumentet bygger vidare på det föregående då författarna menar att PBL ger en bra grund för

kunskapernas användbarhet i yrkeslivet. De kunskaper som de lärande förvärvar under en utbildning som utgår från PBL ligger parallellt med de kunskapsbehov som efterfrågas i aktuellt arbetsfält, vilket ger en kortare övergångsperiod från utbildning till yrkesliv än en traditionell utbildning med endast teoretiska kunskaper. Det tredje argumentet behandlar examinationsformerna vid PBL som i hög grad skiljer sig från de traditionella. Istället för att endast ha individuella skrivningar och tentamina så examineras den lärandes kunskaper i form av öppna redovisningar av den enskildes kunskaper och färdigheter. Detta för att göra examinationen mer verklighetsförankrad hos den lärande samt främja vidare lärande hos studiekamraterna. Dahlgrens fjärde och sista argument pekar på att utbildningar lägger en grund för ett vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt inte bara till kunskap utan även till omvärlden i stort. Den lärande lär sig att se fenomen utifrån olika synvinklar samt blir vidare bekant med sina svagheter och styrkor, vilket enligt Dahlgren gör att den lärande har lättare att anpassa sig till framtida utvecklingar och förändringar.

3.3 Makt, disciplin, övervakning och totala institutioner

Michel Foucault är känd för att ha utvecklat flera olika begrepp och de som jag anser relevanta för min studie är *makt*, *disciplin* och *övervakning*. Dessa tre begrepp hänger till viss del samman om man talar om straffgenomföring i anstalt, häkte eller frivård. Foucault menar att makt dels är en aktivitet i sig men även ett förhållande mellan olika aktiva parter inom ett eller flera fält (Foucault, 2003). Foucault menar dock att makten inte är något statiskt vid olika sociala eller kulturella strukturer utan snarare är relationell i den meningen att det är en elementär kraft i sociala formationer där makten kan vara ombytlig mellan fälten eller fältets olika parter. Denna makt är huvudkomponenten i det Foucault kallar disciplineringsprocessen.

3.3.1 Disciplineringsprocessen

Disciplineringsprocessen utgår från att man riktar in sig på människans inre för att skapa en maktpositionering gentemot andra individer och på så sätt utöva makt över dessa fogliga individer. Tidigare har detta enligt Foucault skett i öppna fält där tortyr och avrättningar kunnat beskådas av allmänheten för att således avskräcka individer till att bete sig på ett oönskat sätt och därmed disciplineras via dessa processer. Trots att man alltmer övergick till fängelsestraff menar Foucault att denna typ av disciplinering kvarstår om än i en annan skepnad. Fängelsestraffen innebär istället att individer plockas ut från kollektivet och hanteras enligt disciplinerande tekniker bakom stänga dörrar, allt enligt vad man hävdar som

samhällets bästa. Foucault menar vidare att dessa disciplinerande tekniker kan användas för att utforma en *inrutningens princip*. Detta innebär att individer placeras på väl valda platser, exempelvis fängelseceller och att varje cell inrymmer en individ samt att varje individ har en given och tydlig plats. På så sätt skapas en maktapparat för full kontroll av individerna. Enligt Foucault krävs det för en sådan maktapparat arkitektoniska förutsättningar för full kontroll och denna fann han i Benthams *Panopticon*. Denna modell främjar total övervakning då den har ett torn i mitten och runtom detta en ring av celler som alla är väl synliga från tornet. Samtliga klienter som befinner sig i cellerna kan således övervakas av en ensam vakt i vaktornet samtidigt som man från cellerna inte kan se om någon faktiskt sitter i tornet. Detta gör att klienterna ständigt måste bete sig disciplinerat då någon kan sitta i tornet och övervaka dem (Foucault, 2003). Denna typ av övervakningsverksamhet är dock inte särskilt vanlig i Sverige men återfinns bland flera av Kriminalvårdens rastgårdar, främst vid häkten (Hallemar, 2003). I Norge är det endast Oslo Fengsel som har en avdelning inspirerad av panoptikon (Oslofengsel – Om fengslet). Foucault menar sedermera att fängelsestraff är en apparat för en förändringsprocess av individen, inte bara en bestraffning för ett oönskat beteende (Foucault, 2003).

3.3.2 Totala institutioner

Enligt Goffman är en total institution en plats där individer lever under samma auktoritet och är tydligt avskiljda från omvärlden mot sin vilja (Goffman, 2013). En total institution kan dels vara ett fängelse, men även olika typer av sjukhus med restriktiva regler för de intagna som befinner sig där är enligt Goffman en total institution. Institutionen är formellt definierad och är både bostad, skola och arbete för de intagna på den totala institutionen. Samtliga delar av institutionen, inklusive hur de intagna ska bete sig, styrs av en och samma auktoritet och strikta rutiner är upprättade för disciplinering av institutionens individer. Individerna är placerade i institutionen då individer som innehar en maktposition gentemot de intagna anser att de är en fara för sig själva eller för allmänheten. De som arbetar i en total institution ska följa de regler och normer som beslutats gentemot de intagna samtidigt som de inte får frånta de intagna sina rättigheter då human behandling är en viktig del i arbetet, enligt Goffman.

Personalen påminns om sina förpliktelser i dessa frågor som rör principer och rättigheter, inte bara av sina egna överordnade utan också av olika övervakande instanser ute i samhället, och ofta av de intagnas släktingar. (Goffman, 2013, s. 61.)

Detta kan skapa en pressad arbetssituation för personalen då de samtidigt kan behöva klara upp stökiga situationer med hjälp av fysisk maktanvändning gentemot de intagna.

När det gäller den enskilde intagne kan tryggheten av att vissa normer uppfylls för hans räkning medföra att vissa andra normer måste eftersättas [...] (Goffman, 2013, s. 61.)

Hjellnes (2006) diskuterar faktumet att en total institution är en plats där en grupp är tvungna att vara i enlighet med samhällets restriktioner men samtidigt en plats där en annan grupp valt att arbeta. Då både klienter och kriminalvårdare befinner sig inom samma institution med olika maktpositioner skapar detta en maktobalans vilket kan påverka både personalens arbete och klienternas attityder till personalen (Hjellnes, 2006). Då en sådan maktobalans kan stjälpa klienternas rehabilitering menar Svensson (1996) att det i straffgenomföringsenheter är viktigt att kriminalvårdarna har en professionell men ändå social och förtrolig relation med klienterna för att på så sätt främja säkerhet och klienternas rehabilitering.

4. Metod

I följande avsnitt presenteras de metodologiska tillvägagångssätt som genomförts i min studie. Avsnittet beskriver inledningsvis ämnesval och sedan diskuteras val av datainsamlingsmetod med en genomgång av kvalitativa intervjuer som metod. Vidare beskrivs urvalsprocessen, förberedelse inför intervjuerna, genomförande av intervjuerna, bearbetning av datamaterial, etiska aspekter av min forskning. Efter detta följer en reflektion kring studiens validitet, reliabilitet och källkritiska överväganden samt avslutningsvis en reflektion kring metodkritik.

4.1 Ämnesval

Repstad betonar det intressanta i att utforska fält som aldrig tidigare har utforskats (Repstad, 2007). Jag har inte hittat någon forskning som undersöker och/eller jämför kriminalvårdsutbildningar i varken Sverige eller övriga Norden. Dock har Kriminalvården och Kriminalomsorgen samt utbildningsorganisationerna i sig många interna dokument och mindre utredningar kring hur utbildningen ser ut och hur den kan eller bör utvecklas (se t.ex. Bøgh & Bremer Nebben, 2001; Justisdepartementet, 2003; Kriminalvården, 2009).

4.2 Val av datainsamlingsmetod

Syftet med denna C-uppsats är att undersöka skillnaderna och likheterna mellan kriminalvårdarutbildningarna i Sverige och Norge. För att göra detta har en historisk tillbakablick gjorts och vidare har jag genomfört kvalitativa intervjuer med personer som kommit i kontakt med utbildningsorganisationerna för att undersöka hur utbildningarna upplevs. Valet av denna metod beror på att flexibiliteten är stor vilket är viktigt då jag söker förstå, förklara och beskriva dessa avgränsade och specifika utbildningsorganisationer och ta del av åsikter, tankar och upplevelser av dessa från individer som känner till området. Kvalitativa intervjuer ger utrymme för ytterligare och fördjupande frågor från mig som forskare och kan således ge vidare och djupare information än kvantitativa metoder (Repstad, 2007).

4.2.1 Kvalitativa intervjuer

I denna studie har semistrukturerade kvalitativa intervjuer använts som metod för att belysa utbildningssituationen för blivande kriminalvårdare. Kvalitativa forskningsmetoder syftar till att undersöka egenskaper och karaktärsdrag hos det område forskningen studerar, det vill säga kvaliteter hos det studerade objektet (Repstad, 2007). Denna metod skiljer sig från kvantitativa metoder i den mån att kvalitativ metod undersöker och förklarar ett fenomen medan kvantitativa metoder snarare söker få statistiska och kvantifierbara resultat för att om möjligt generalisera exempelvis förekomsten av ett fenomen. Repstad och många med honom (t.ex. Hjerm & Lindgren, 2010; Åsberg, 2001) poängterar dock att även kvalitativa metoder till viss del innehåller kvantitativa inslag då man vid kvalitativa intervjuer ofta ser till hur många informanter som kände på ett visst sätt för att på så sätt kunna dra vidare slutsatser kring fenomenet (Repstad, 2007). I min studie har jag gjort vissa sådana slutledningar i samband med jämförelser av intervjuanalyserna.

Intervjuerna genomfördes som enskilda semistrukturerade intervjuer där intervjuguidens frågor var relativt öppna men ändå hade ett specifikt syfte (Kvale & Brinkmann, 2009). Intervjuerna gav således utrymme för breda och öppna svar ur informantens perspektiv samtidigt som Kriminalvårdens grundutbildning respektive Kriminalomsorgens aspirantutbildning var tydliga teman för intervjun. Den intervjuguide (Bilaga 2) som föreskrevs mina semistrukturerade intervjuer gav även en ökad flexibilitet i intervjusituationen vilket kan vara att föredra vid kvalitativa intervjuer (Repstad, 2007).

Repstad (2007) talar om en skillnad mellan informant och respondent i en intervjusituation. En informant är en person som väl känner till aktuellt forskningsfält och således kan ge ytterligare information om området. En respondent bör även den känna fältet väl men en sådan intervju söker snarare undersöka personens tankar och uppfattningar om området. I min studie är samtliga intervjuer både informant- och respondentintervjuer då de syftar till att både få djupare information kring utbildningsorganisationerna samt personernas egna uppfattningar om utbildningen.

4.3 Urval

Kvale och Brinkmann (2009) menar att valet av antalet informanter till en studie beror på hur många som kan behövas för att besvara studiens frågeställningar. Vidare diskuterar Repstad (2007) att det är just undersökningens syfte och frågeställningar som avgör vem som kan bli aktuell som informant i studien. Alltså avgörs hur stort antal informanter en studie har av vad dessa informanter kan bidra med för att uppnå studiens syfte och besvara dess frågeställningar.

Utifrån mitt syfte och mina frågeställningar hade jag tidigt en ganska klar bild över vilka personer som skulle kunna vara aktuella för intervjuer i min studie. Dalen (2008) anser att det vid kvalitativa intervjustudier finns anledning att intervjua två olika grupper kring ett och samma fenomen för att på så sätt få en bredare uppfattning om fenomenet. För att uppnå studiens syfte via kvalitativa intervjuer planerade jag att använda mig av två informantgrupper då det i huvudsak är två olika parter som är involverade i kriminalvårdsutbildningen – de som *ger* utbildning och de som *får* utbildning.

Esaiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud (2012) menar att det finns anledning att välja informanter utifrån ett strategiskt urval, det vill säga personer som kan bidra med kunskaper både på djupet och på bredden (Esaiasson et al., 2012). Till att börja med gjordes just ett strategiskt urval, det vill säga jag ville intervjua personer som var väl bekanta med och hade god insikt i utbildningen vid respektive utbildningsenhet. Således kontaktade jag Kriminalvårdens utbildningsorganisation (KRUT) samt Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) och frågade efter lämpliga personer att intervjua. Detta resulterade i att jag fick

kontakt med en utbildningsledare vid Kriminalvården och en vid Kriminalomsorgen, följebrev (Bilaga 1) skickades till dessa två personer och tid för intervju bokades.

Vidare var jag intresserad av att intervjua personer som arbetat som kriminalvårdare för att undersöka deras syn på dessa utbildningar i respektive land och jag började därmed leta efter svenska och norska kriminalvårdare. Dalen (2008) menar att man inför valet av informanter bör sätta upp ett antal kriterier som informanten bör uppfylla för att i största möjliga mån intervjua personer som kan bidra med information som kan hjälpa till att uppnå studiens syfte. Mitt första kriterium för denna informantgrupp var att jag ville att informanten skulle arbeta eller nyligen arbetat som kriminalvårdare på Kriminalvården respektive Kriminalomsorgen. Det andra kriteriet var att informanten skulle ha gått grundutbildningen vid KRUT respektive aspirantutbildningen vid KRUS relativt nyligen, men på grund av missuppfattningar och nekad åtkomst till fältet med anledning av tidsbrist och dålig respons var jag till slut tvungen att bortse från detta kriterium. Dock får samtliga nyanställda kriminalvårdare någon form av mindre utbildning av Kriminalvården respektive Kriminalomsorgen vid anställningen vilket således även gällde aktuell informant i min studie, mer om detta i 5. *Resultat* (s. 26-39).

När det gällde att hitta svenska kriminalvårdare gjordes ett bekvämlighetsurval i form av att jag fick rekommendationer från vänner som kände till min uppsats och dess frågeställningar. Denna typ av urval är generellt inte optimalt då det i vissa fall kan ge en skev bild av ett fenomen, men då jag inte kände personerna och därför inte hade någon aning om deras erfarenheter om utbildningen ansåg jag inte att faktumet att det var ett bekvämlighetsurval skulle ha någon betydelse för resultatet (Repstad, 2007). På så sätt kom jag i kontakt med tre personer som stämde in på mina kriterier och som kunde tänka sig att ställa upp på intervju. En av dessa personer föll bort under processen då responsen från personen var mycket långsam och personens egentliga intresse för att ställa upp på intervju antagligen inte var särskilt stor. Två informanter återstod således för intervju. Den ena av dessa informanter dök inte upp på avtalad tid för intervju och svarade inte då jag försökte kontakta personen. Jag stod således med endast en svensk kriminalvårdare till mitt förfogande.

Då samma kontakter inte fanns att tillgå för att hitta norska kriminalvårdare blev arbetet med att hitta informanter från Kriminalomsorgen i Norge omfattande. Jag stötte där snabbt på vad som inom etnografisk forskning ofta benämns ”gatekeepers” eller ”grindvakter”, det vill säga personer som kan ge tillträde till forskningsfältet och i mitt fall norska kriminalvårdare

(Dalen, 2008). Ett första mejl skickades till samtliga fem regioner i Norge och gav svar från en region. Efter ett samtal med en person vid aktuell region gav personen sitt samtycke till att studien eventuellt skulle kunna genomföras vid Kriminalomsorgen, men för att få tillträde till fältet och få kontakt med norska kriminalvårdare krävdes en *Søknad om forskning i Kriminalomsorgen* och ett godkännande från regionchefen i aktuell region. Personen jag talat med vid regionen menade dock att det inte var vanligt att forskning på kandidatnivå fick utrymme att genomföras i Kriminalomsorgen och att anstalter generellt inte tog emot studenter på min nivå. Då jag vid intervjun med informanten på KRUS nämnde svårigheterna med att hitta kriminalvårdare fick jag samma intryck även där. Dock godkändes min ansökan till Kriminalomsorgen men efter att jag hört av mig till samtliga lämpliga anstalter inom regionen utan att få svar började jag tappa hoppet. Jag fick efter mycket besvär till sist kontakt med en anstalt i en annan region där førstebetjenten sa att den skulle försöka hjälpa mig att hitta informanter. Efter åtta veckor av väldigt ojämn kontakt fick jag till sist ge upp.

Efter urvalsprocessen hade jag således tre informanter; en svensk utbildningsledare verksam vid KRUT, Kriminalvårdens utbildningsorganisation i Sverige, en norsk utbildningsledare vid KRUS, Kriminalomsorgens utdanningscenter i Norge samt en kriminalvårdare som nyligen arbetat vid en straffgenomföringsenhet i Sverige.

4.4 Inför intervjuerna

Före intervjuerna utformades en forskningsguide, det vill säga intervjufrågor konstruerades utifrån min studies frågeställning. Detta för att på så sätt se till att intervjuerna skulle bidra till att uppnå mitt syfte och besvara mina frågeställningar (Dalen, 2008). Utifrån studiens frågeställningar konstruerades intervjufrågor som sedan sammanställdes i två intervjuguider; en för intervjuer med utbildningsledare och en för intervjuer med kriminalvårdare (Bilaga 2). Frågorna i de två intervjuguiderna var till stor del likadana men ställdes utifrån vilken infallsvinkel de olika informantgrupperna hade gällande utbildningen då den ena gruppen höll i utbildningarna medan den andra gruppen kände till vad som väntade kriminalvårdarna efter utbildningen. Beroende på om det var svenska eller norska informanter kunde frågorna ändras något, exempelvis ställdes frågan ”Skulle du vilja beskriva grundutbildningen?” till den svenska utbildningsledaren medan ”grundutbildningen” byttes mot ”aspirantutbildningen” vid intervjun med den norska utbildningsledaren.

Före intervjuerna skulle genomföras gjordes en provintervju för att på så sätt kontrollera intervjuguidens kvalitet men även för att jag som intervjuare skulle kunna reflektera över mitt beteende i intervjusituationen (Dalen, 2008). Provintervjun gav även tillfälle att säkerställa att inspelningsutrustningen fungerade som den skulle. Inga större förändringar av intervjuguiden behövde göras och jag kände mig efter provintervjun säker på intervjusituationen.

4.5 Genomförande av intervjuerna

Repstad (2007) poängterar att det finns fördelar med att använda sig av ljudinspelning i en intervjusituation för att på så sätt kunna engagera sig i intervjun i större utsträckning än när man antecknar. Vid användning av inspelningsapparat kan man lättare fokusera på situationen i sin helhet istället för att behöva lägga energi på att behöva skriva ner det informanten berättar. Inspelning underlättar även bearbetning och transkribering av materialet för vidare analys av innehållet och ger en ökad reliabilitet då transkriberingen återger exakt det informanten berättat. Vid inspelning bör man dock överväga vilka konsekvenser inspelningen har för samtalet då en del kan känna sig obekväma eller hämmade av att samtalet spelas in. Jag ansåg dock att fördelarna med att spela in intervjuerna vägde tyngre än nackdelarna och bestämde mig därför att spela in samtalen såvida informanten lämnade sitt samtycke. Redan vid min första kontakt med eventuella informanter informerade jag om att jag gärna ville använda mig av inspelningsapparat om informanten gav sitt samtycke. Samtliga informanter lämnade sitt medgivande till inspelning av intervjun. Jag kontrollerade även vid själva intervjutillfället att informanten godkände ljudinspelning.

Repstad (2007) menar vidare att det är viktigt att välja en neutral plats för intervjuerna där man kan föra ett ostört samtal. Det finns en poäng med att låta informanten välja intervjuplats då informanten på så sätt kan välja en plats där den känner sig trygg. Samtliga informanter har själva fått välja plats i den mån det varit möjligt. Intervjuerna med utbildningsledarna har genomförts på respektive utbildningsenhet i Norge och Sverige av framför allt praktiska skäl då informanterna på så sätt inte behövde göra några större ansträngningar för att kunna delta i studien. När det gäller intervjun med kriminalvårdaren har denna genomförts över telefon.

4.5.1 Telefonintervjuer

Då jag under våren har befunnit mig i Uppsala respektive Oslo och mina svenska informanter befunnit sig på andra platser i Sverige har detta till viss del påverkat möjligheten att träffa

mina informanter personligen. Jag planerade tidigt att börja med att intervjua mina svenska informanter och sedan åka till Oslo och fortsätta med den norska. Jag var dock tvungen att revidera min planering då den svenska kriminalvårdaren hade tid då jag befann mig i Oslo och intervjun kunde således inte genomföras på annat sätt än över telefon. Repstad (2007) menar att telefonintervjuer är ett bra alternativ till personliga möten då det många gånger kan vara dyrt och tidskrävande om informanterna är utspridda rent geografiskt.

Repstad (2007) diskuterar vidare hur kontakt över telefon kan påverka en intervjusituation och går in på att avsaknaden av personliga möten kan göra att man missar icke-verbala budskap i samtalet. Jag tror dock inte att detta påverkade min intervjusituation avsevärt då informanten var mycket tydlig med sina tankar och samtalet fungerade smidigt och på ett naturligt sätt. Det hände dock att jag trodde att informanten hade avslutat sitt svar på en fråga när det egentligen handlade om några sekunders tystnad för eftertanke innan informanten skulle fortsätta berätta. Detta hände dock bara ett fåtal gånger och det blev aldrig några problem utan jag bad om ursäkt för att jag råkat avbryta och bad informanten fortsätta berätta.

4.6 Bearbetning av material

Ljudupptagningarna från intervjuerna transkriberades för att på så vis underlätta analysen av datamaterialet. För att underlätta processen med detta valde jag att transkribera intervjuerna så snart som möjligt efter intervjutillfällena då jag fortfarande hade intervjuerna i färskt minne. Transkribering av intervjuer tar i regel väldigt lång tid vilket jag blev varse främst gällande inspelningen av intervjun med den norska utbildningsledaren. Jag hade inga större problem att förstå norskan vid intervjutillfället men att transkribera intervjun till norska tog längre tid än förväntat. Intervjuerna har transkriberats autentiskt i sin helhet men vissa ord har ändrats från talspråk till skriftspråk, exempelvis har ”dom” ändrats till ”de” eller ”dem” och ”å” till ”att” eller ”och”/”og” beroende på vad som åsyftas med ”å”. Detta har gjorts för att sådana klargöranden snarare förtydligar än förändrar (Kvale & Brinkmann, 2009). Efter att jag transkriberat mina tre intervjuer till pappersform analyserade jag dessa genom att markera olika teman som var relevanta för att besvara mina forskningsfrågor (Backman, 2008).

4.7 Etiska aspekter

I min undersökning har jag tagit hänsyn till de etiska aspekter som Vetenskapsrådet betonar kring kvalitativ forskning. I Vetenskapsrådets *Forskningsetiska principer inom humanistisk-*

samhällsvetenskaplig forskning (2002) uppmärksammas främst fyra huvudsakliga krav på en forskningsstudie och jag ska här redogöra för dessa huvudkrav samt hur jag förhållit mig till dem i min undersökning.

Informationskravet innebär att deltagarna vid en forskningsstudie får tillgång till all information som berör deras deltagande i studien. Inför intervjuerna med mina informanter har jag tydligt beskrivit studiens syfte samt att deltagandet är frivilligt och när som helst kan avbrytas. Denna information repeterade jag även vid själva intervjutillfället.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva godkänner sitt deltagande samt, i de fall där deltagaren står som representant för en organisation, att deltagarens överordnade godkänner deltagandet. Deltagarna ska även vara väl införstådda i att medverkan är frivillig och när som helst kan avbrytas. Detta informerade jag tidigt deltagarna om och samtliga var positiva till att delta i studien. Forskaren får heller inte framföra olämpligt stora påtryckningar på en person för att den ska delta i studien eller inte avbryta sitt deltagande. Samtliga informanter gav raka och bekräftande svar på deltagande i studien redan vid första kontakt och inga övertalningar gjordes av mig som forskare.

Konfidentialitetskravet innebär att all information som kan kopplas till enskilda personer eller organisationer ska konfidentialiseras så ingen utomstående kan identifiera deltagarna i studien. Vetenskapsrådet poängterar vikten av detta främst vid forskning kring ämnen som kan anses känsliga. Inga informanter kommer i min studie att nämnas vid namn utan istället kommer de att benämnas ”svensk utbildningsledare” respektive ”norsk utbildningsledare” samt ”kriminalvårdare”, alternativt ”informant-en/-er/-erna”. I vissa fall finns det även anledning att utelämna den studerade organisationens namn men då min studie syftar till att undersöka omständigheter kring specifika myndigheter har jag valt att ändå skriva ut ”Kriminalvården” och ”Kriminalomsorgen”, då dessa är de enda organisationer i Sverige respektive Norge som har hand om kriminalvårdare vid straffgenomföringsenheterna.

Nyttjandekravet innebär att uppgifter som uppkommit i undersökningen endast kommer att användas till forskningsändamål och får inte spridas eller användas mot den enskilde deltagaren vilja. Jag har varit noga med att informera samtliga deltagare att informationen de delar med sig av endast kommer att användas i min uppsats.

4.8 Reliabilitet, validitet och källkritiska överväganden

Reliabilitet handlar om en studies pålitlighet. Om min studie ger liknande resultat som tidigare undersökningar på området eller en liknande undersökning vid ett senare tillfälle ger samma resultat som min studie kan man anse att studien har hög reliabilitet (Hjerm & Lindgren, 2010). Då jag inte hittat några studier med samma primära syfte som min studie har jag inte haft något att jämföra med för att mäta reliabiliteten i min undersökning. Dock är min studie specifik och syftar framför allt till att belysa mina informanternas berättelser. Hade studien gjorts vid andra utbildningsorganisationer, utbildningsenheter och informanterna inte varit samma som nu hade studien förmodligen gett ett annat resultat.

Validitet handlar om studiens giltighet och relevans i förhållande till studiens syfte. För att uppnå hög validitet bör man välja undersökningsfält och informanter som är relevanta för studiens syfte. Man bör vid användandet av kvalitativa intervjuer välja informanter som är väl insatta i det studerade fenomenet för att kunna uppnå hög validitet i studien (Repstad, 2007). Min studie bygger på tre informanternas tankar om kriminalvårdaryrket och kriminalvårdsutbildningen. Validiteten hade blivit högre om fler insatta personer hade intervjuats men då framför allt två av mina informanter var väl insatta i det studerade ämnet anser jag ändå att teoretisk mättnad uppnåtts och att validiteten är tillräcklig.

När det gäller *källkritiska överväganden* har jag för att värdera tillförlitligheten i min undersökning utgått från Thuréns (2005) fyra källkritiska principer. Den första principen avser *äkthet*, det vill säga att personen är den den utger sig för att vara. I mitt fall innebär detta att jag fått tag på informanter som är väl insatta i utbildningarna och därmed kan ge en rättvis bild av respektive utbildning. Den andra principen är *tidssamband* vilket innebär att tiden mellan att någonting hänt och tidpunkten då man får information om detta från källan inte bör vara för lång. Då mina informanter beskriver en pågående process är denna princip nästan automatiskt tillgodosedd i min undersökning. Den tredje källkritiska principen handlar om att källan ska vara *oberoende*, alltså inte vara ett referat av någon tidigare källa. Utbildningsledarna har antagligen en uppfattning om sin utbildning som säkert påverkats av vad andra omkring dem tycker vilket kan återspeglas i deras berättelser men samtidigt var de i intervjuerna tydliga med vad de själva tyckte och vad man generellt ansåg om utbildningarna inom Kriminalomsorgen, Kriminalvården och respektive utbildningsenhet. Den sista principen handlar om *tendensfrihet*, det vill säga att källan ger en rättvis och opartisk bild av verkligheten och inte förmedlar information utifrån sin egen eller någon annans påverkan. Då

min undersökning syftar till att bland annat spegla informanternas egna tankar och åsikter om kriminalvårdsutbildningarna följer deras svar naturligtvis en viss tendens men jag anser inte att detta är negativt. Det kan dock finnas anledning att fråga sig *varför* informanterna beskrivit utbildningarna som de gjort och huruvida de skulle vinna något på att förvränga bilden. Den tredje intervjun som hölls med en kriminalvårdare ger en bredare bild av ämnet och kan således ge en mer rättvis bild av situationen.

4.9 Metodkritik

Jag kan inte utesluta att mycket i min studie hade kunnat göras annorlunda. Jag borde när det gäller urvalet ha reflekterat ytterligare kring eventuell nekad åtkomst till fältet redan före uppsatsarbetets början och haft en alternativ lösning om inte informanter fanns att tillgå på området. När jag läst andra kandidat- och masteruppsatser som på olika sätt undersökt delar av Kriminalvården eller Kriminalomsorgen har författarna vanligen haft kontakt med myndigheterna tidigare i form av praktik eller arbete och således haft en kontaktperson inom organisationen som hjälpt till med urvalet. Sådana kontakter hade inte jag och trots att jag kontaktade olika instanser på Kriminalomsorgen redan innan uppsatsarbetets början så var processen alltför långdragen och när två veckor återstod av uppsatsarbetet hade jag ännu inte fått ett positivt svar från någon norsk kriminalvårdare.

Kvale och Brinkmann (2009) presenterar några invändningar mot kvalitativa intervjuer som forskningsmetod. Standardkritiken pekar på att det resultat man får av kvalitativa intervjuer inte är vetenskapligt utan snarare subjektivt och explorativt. Många menar även att metoden är alltför beroende av vem som intervjuas och således kan resultaten bli snedvridna. Kvalitativa intervjuundersökningar brukar bygga på svaret från ett mindre antal informanter än exempelvis enkätundersökningar och skapar således en smalare bild av det studerade fenomenet (Kvale & Brinkmann, 2009). Syftet med min undersökning bör delvis besvaras objektivt då tanken är att kriminalvårdsutbildningarna ska skildras utifrån hur de ser ut, utan att lägga vikt vid negativa eller positiva åsikter om dessa utbildningar. Men framför allt handlar min undersökning om att se till hur det studerade ämnet beskrivs av personer som känner till Kriminalvården, Kriminalomsorgen och dess kriminalvårdsutbildningar utifrån deras subjektiva perspektiv. Dessa kritiska synpunkter gällande kvalitativa intervjuundersökningar kan därmed tyckas sekundära för kritik mot min forskningsmetod.

5. Resultat

I detta avsnitt redovisas resultatet av de kvalitativa intervjuerna enligt ordningen KRUS, KRUT och kriminalvårdare. Avsnittet börjar med en presentation av informanterna som här benämns *norsk utbildningsledare*, *svensk utbildningsledare* samt *kriminalvårdare*. Då min undersökning inte inrymmer ett genusperspektiv spelar informanternas kön ingen roll för min uppsats och därför har jag slumpmässigt valt personliga pronomen för informanterna. En informant som benämns med ”han” behöver således inte vara en man i verkligheten utan är kanske en kvinna. Samtliga uppgifter i detta avsnitt baseras på informanternas berättelser om inte annat anges.

5.1 Presentation av informanterna

Den norska utbildningsledaren arbetar på en av de fyra styrande avdelningarna på KRUS i Oslo och har bland annat ansvar för utbildningens akademiska innehåll, att aspiranterna får den utbildning som de ska ha samt att lärarna gör det de ska. Hon arbetar även med att säkerställa att samarbetet mellan KRUS och anstalterna där aspiranterna har sin praktik fungerar på ett bra sätt. Hon har tidigare arbetat som kriminalvårdare i Norge.

Den svenska utbildningsledaren arbetar på en av de fem svenska utbildningsenheterna och är chef över den aktuella KRUT-enheten. Han jämför sin yrkesroll med att arbeta som rektor då han ansvarar för att arbetet på enheten bedrivs på ett bra sätt, han planerar utbildningen efter den budget utbildningen får till sitt förfogande, han är arbetsmiljöansvarig och ansvarar för samtliga som befinner sig i hans lokaler på enheten. Han är även en av personalutbildarna på enheten samtidigt som han ansvarar för den andra utbildningspersonalen och att dessa täcker de kunskaper som ska läras ut. Han samarbetar med praktikhandledarna på anstalterna där de nyanställda kriminalvårdarna praktiserar för att säkerställa att allt går som planerat. Han har tidigare arbetat som kriminalvårdare i Sverige.

Kriminalvårdaren arbetade på en svensk straffgenomföringsenhet under en period relativt nyligen. Hon arbetade som semestervikarie och gick därför inte grundutbildningen på KRUT, men fick under sin tid i Kriminalvården en kortare utbildning samt en god insyn i arbetet och vad som förväntades av henne som kriminalvårdare.

Som jag tidigare nämnt i 4.3 *Urval* (se s. 18-20) var tanken att jag även skulle intervjuva en norsk kriminalvårdare för att få en bredare bild av synen på den norska utbildningen och arbetet på en norsk straffgenomföringsenhet. På grund av stora problem med att få tag på en sådan informant fick jag till sist förlika mig med informationen jag fick från den svenska kriminalvårdaren samt utbildningsledarna som båda arbetat som kriminalvårdare före arbetet på utbildningsenheterna.

5.2 KRUS – Kriminalomsorgens utdanningscenter

Kriminalomsorgens utdanningscenter i Oslo har funnits i drygt 75 år och har nu, efter att tidigare legat i anslutning till Oslo Fengsel, egna lokaler i utkanten av centrala Oslo. På utbildningsenheten finns dels kriminalvårdsutbildningen kallad aspirantutbildningen men även ett stort antal vidareutbildningar för kriminalvårdare och andra verksamma inom norska Kriminalomsorgen.

5.2.1 Den norska kriminalvårdsutbildningens upplägg

Den norska utbildningsledaren berättar att aspirantutbildningens tidigare upplägg bestod av en månads teoretisk utbildning på KRUS följt av ett års praktik på ett upplärningsfängelse och sedan återvände aspiranterna till KRUS för ytterligare ett teoretiskt år. Den första januari år 2012 blev utbildningen en högskoleutbildning och i och med detta ger den tvååriga utbildningen 120 högskolepoäng. Aspiranterna får full lön under hela utbildningen. Utbildningsledaren berättar vidare att man länge velat att utbildningen skulle ge högskolepoäng och att många utvärderingar och förändringar gjorts för att detta skulle bli möjligt. I och med reformen av utbildningen förändrades även upplägget och numera går aspiranterna en inledande teoretisk termin på KRUS som sträcker sig från januari till juni och innehåller kurser i kriminalkunskap, straffgenomföringsrätt och andra juridiska ämnen, etik och professionalitet, säkerhet samt miljöarbete och tillbakaföring (ung. klienters återanpassning till samhället). Kriminalvårdsutbildningen bedrivs i form av föreläsningar, seminarium, grupparbeten och självstudier. Aspiranterna är indelade i basgrupper med regelbunden handledning och kontakt med handledare. Efter denna termin följer ett par veckors arbete i anstalt under sommaren.

Og så i august så blir de placert i et fengsel og ska gå på skole ute i et fengsel i et år. Det er då andre och tredje semester [terminen] så då har de jobber i fengsel men to dager i uka har

de skole, på det året der. Så da har de jus [lagar] og de har sikkerhet og de har miljøarbeidens de er ute. [...] Og vi plokker ju ut de fengsler som... man har ti fengsel nå som de er i og det er ju veldig utfordring man har hatt, at der skal det være mest mulelig, alltså de har to dager i uke og dar med undervisning og at undervisning ved de ti steder blir likt. Så at ikke hver fengsel bare gjør akkurat det de vil, sen nå blir det mye mer styrt herifra, at vi reiser ut, vi kontrollerer at de har den kvaliteten som vi skal ha der ute. Så det var en utfordring at gjøre vi har dette året her for det at de er sprett rundt men det er og viktig, for at de skal vite at de er utdannet til det de trenger der ute.

Efter andra och tredje terminen väntar ännu ett par veckors sommartjänst och sedan återvänder aspiranterna till KRUS för ytterligare en teoretisk termin där de läser bland annat juridiska ämnen, konflikthantering samt psykisk problematik. De teoretiska ämnena examineras i form av tentamina eller andra skriftliga uppgifter och andra ämnen som är mer praktiska, exempelvis fysisk maktanvändning, examineras genom praktiska test. I slutet av utbildningen måste samtliga delmoment vara godkända för att man ska få arbeta som kriminalvårdare, har man inte klarat examinationerna får man vänta och göra om dem när det finns möjlighet.

5.2.2 Arbetsplikt och lön

Efter utbildningen har aspiranterna ett så kallat ”pliktår” i Kriminalomsorgen, det vill säga de är förpliktade att arbeta som kriminalvårdare ett år på en tilldelad anstalt. Skulle kriminalvårdarna inte fullfölja pliktåret blir de skyldiga att betala tillbaka en del av den lön de fått under utbildningen. Enligt utbildningsledaren har man diskuterat faktumet att full lön betalas ut under hela utbildningen men kommit fram till att detta är det bästa alternativet i Norge. Hon menar att pliktåret efter utbildningen ger Kriminalomsorgen möjlighet att placera kriminalvårdare på anstalter där det behövs personal och hade aspiranterna istället finansierat sina egna studier med hjälp av studiebidrag och studielån hade detta inte varit lika enkelt och inte särskilt uppskattat.

Vi har mange småfengsel, runtomkring på den ytterste øde ø så ligger det en fengsel med femten innsatte eller tretti innsatte, ifrån Vadsø høgst upp i nord till Kristiansand i sør, og alle disse fengsel skal ju bemannes. Og hvis man då ikke har nok folk opp i Vadsø, so hvis de får lønn i to år så kan vi sende dem opp dit. Så de vil hele veien få nye folk og hvis de tar bort lønnen så kan ju alle de vi utdanner her bara søke sig akkurat dit de vil så då er det noen

fengsel som vil stå uten bemanning. Så det tror jeg er hvorfor politikerne opprettholder lønn, for di at då har man et år, man har hele veien noen man kan sende her og der.

På dette sätt förebygger man alltså att personalbrist uppstår på anstalterna runtom i Norge och tanken är även att man hoppas att en kriminalvårdare som skickats upp till exempelvis Vadsø ska vilja arbeta kvar på anstalten också efter pliktåret.

5.2.3 Utbildningens längd och innehåll

Den norska kriminalvårdsutbildningen sträcker sig således över två år och aspiranterna är vid utbildningens slut kvalificerade kriminalvårdare och är behöriga att arbeta vid en straffgenomföringsenhet i Norge. På KRUS har man enligt utbildningsledaren diskuterat längden på utbildningen och som det ser ut idag finns inga planer på att förkorta utbildningen utan de är snarare intresserade av att eventuellt förlänga den någon gång i framtiden.

Jeg tycker ikke det er for kort. [...] Hvis, på de ulike emnena her har vi ulike emneansvarlige og de kjemper om mer plass. Kriminalkunnskapen vil ha en uke til og jus vil ha tre uker til og... Og hvis alle skal få det så må man i alle fall ha et år til. For at man skal få nok.

Utbildningsledaren berättar vidare att man på KRUS har diskuterat huruvida man skulle göra utbildningen treårig, med två obligatoriska år och ytterligare ett år för de som vill. Det tredje året skulle möjliggöra specialisering på ett visst område och hon nämner ledarskap, programverksamhet, miljöarbete och säkerhet som exempel på eventuella inriktningar under detta år. Aspiranterna skulle då kunna läsa den högskoleexamen som finns idag och sedan addera ett år till och då kunna ta ut en kandidatexamen från utbildningsorganisationen. Hon menar vidare att utbildningen kan uppfattas väldigt olika av olika aspiranter, någon kanske tycker att det är för mycket, andra hade gärna stannat längre på KRUS för att förbereda sig ytterligare inför arbetet på en av Kriminalomsorgens straffgenomföringsenheter.

Og noen syns at det som skjer her er allfor teoretisk, at det passer ikke til den miljø de ska ut og arbeide i. Det er liksom, de kjenner at de ska ju bare gå rundt og låse opp dører og menar at dette er allt for langt, vi hade klart oss med en måned. Mens andre, syns det er kjempigt og sånnt, at jeg skulle gjerne gått her lenger. Man får tilbake på at foreleser er veldig flinke til at når de snakker om en teori at dra inn fengselshverdagen med og fortelle

hvorfor, hvorfor har vi om etikk nå, hvorfor har vi kriminal... om straffe og hvorfor har vi om jusen [lagen]. Så att man drar det inn.

Samtidig så menar hon att denna teoretiska grund är väldigt viktig i arbeidet på anstalt eller h kte d  man måste kunna se till olika delar av arbeidet som kriminalvårdare. I Norge, likt Sverige,  r en kriminalvårdare så mycket mer än bara en vakt, menar utbildaingsledaren. En viktig del i arbeidet med klienterna i straffgenomföringsenheterna  r det som handlar om milj arbeite och tilbakef ring. I anstalterna ligger miljöarbetets fokus på rehabilitering og f rebyggende av skadeverkninger av anstaltsvistelsen, med andra ord ska man försöka förebygga *prisonisering*. Milj arbeidet innebär også  ndringsarbeite för att i den mån det  r möjligt försöka få klienter att lämna det kriminella livet bakom sig og inte återfalla i brottslighet efter frigivningen. Utbildaingsledaren menar også att de kunskaper aspiranterna lär sig under utbildaingen g r att de f r en mer omfattende helhetsbild av omständigheterna kring klienterna för att på så sätt kunna hantera samtlige aspekter av arbeidet på anstalterna.

For jeg tror at de som tar samtal, hvis de har og et sikkerhetsfokus så vil vi kunne få fram mye som har med sikkerhet at gjøre og hvis de som driver sikkerhet og har et endringsfokus så kan de dra nytta av det vid innsatte.

Utbildaingsledaren betonar vikten av dessa kunskaper även när det gäller hur man ser på utbildaingen. Hon menar att om yrkesrollen som kriminalvårdare, og därmed også utbildaingen, inte innebar milj arbeite og tilbakef ring og liknande utan bara gick ut på säkerhet og bevakning skulle en annan typ av människor söka sig till arbeidet som kriminalvårdare.

5.2.4 Ekstrabetjenter i Kriminalomsorgen og fengselsbetjenter som slutar

Många av de som söker till KRUS og blir antagna har tidligere arbeidet som ekstrabetjenter, alltså vikarierende eller extraarbeidende kriminalvårdare, vid någon av Kriminalomsorgens straffgenomföringsenheter. Senaste antagningsomgången (2012) hadde aspirantutbildaingen på KRUS cirka 1800 sökande. Hur många som antas till utbildaingen bestäms utifrån en budjet som Justis- og beredskapsdepartementet fastställer og antalet antagna kan variera mellom ungefär 150 og 175, enligt utbildaingsledaren. Hon menar dock att det snarare skulle beh vas ungefär 250 nye kriminalvårdare varje  r för att t kka behovet på enheterna runt om i

Norge. Dette gör att man tvingas anställa personer som inte gått utbildningen vid KRUS vilket utbildningsledaren menar är bekymmersamt.

Man har et stort problem man har veldig mangen ekstrabetjenter dar ute, serligt på sommaren. Noen fengsel er veldig flinke og har to uker kanskje med opplæring med både litt teori og litt føljning og andre steder så går du inn en dag og så jobber du. Og en dag kommer det kanskje til og skje noe og hvem er då ansvarlig for de som faktisk ikke har den opplæring man skal ha.

Det ökade behovet av personal under sommaren skulle antagligen inte vara lika problematiskt om samtliga som gått på KRUS var kvar inom Kriminalomsorgen en längre period efter utbildningen, men så är inte fallet menar utbildningsledaren. Hon berättar att många försvinner från Kriminalomsorgen efter bara ett par år och hon tror att detta kan ha flera olika orsaker. Dels händer det att aspiranterna slutar redan under utbildningen på KRUS för att de efter en tid upptäckt att kriminalvårdaryrket inte var något för dem eller för att de kommit in på Politihøgskolen. En annan faktor som enligt utbildningsledaren kan påverka hur många som slutar är det ekonomiska läget i landet. Är det lågkonjunktur och arbetslösheten är hög kan det vara fler som söker till KRUS för att på så sätt få en statlig säkerhetsutbildning med full lön och i princip jobbgaranti vid utbildningens slut, och när det sedan blir högkonjunktur så slutar de. Utbildningsledaren nämner även förändringsarbetet som en faktor för varför kriminalvårdarna tröttnar på arbetet vid Kriminalomsorgen och slutar.

Man ser de samme folk og komme inn og ut uten at det hjelper. Og noen kan ju ha for stor forhåpninger om hva de kan gjøre, at de skal jobbe mye med endring og så ser de okej... de kommer tilbake igjen og igjen, de mister motivasjonen.

Hon menar att många kriminalvårdares vilja och förhoppningar om att kunna förändra och hjälpa klienterna kan vara svårt att realisera och att de känner att förändringsarbetet inte gör någon skillnad och därför väljer att avbryta arbetet som kriminalvårdare vid Kriminalomsorgens straffgenomföringsenheter.

5.3 KRUT – Kriminalvårdens utbildningsorganisation

Kriminalvårdens utbildningsorganisation har fem utbildningsenheter runtom i Sverige och har hand om kriminalvårdsutbildningen, även kallad grundutbildningen, samt ett stort antal vidareutbildningar för kriminalvårdare och andra verksamma inom Kriminalvården.

5.3.1 Den svenska kriminalvårdsutbildningens upplägg

Den svenska kriminalvårdsutbildningen består av två veckor central introduktion, fem veckor praktik på anstalt eller häkte samt en tolv veckor lång kriminalvårdsspecifik kurs. Alla som ska arbeta i Kriminalvården går de första två veckorna där man går igenom Kriminalvården i stort och hur det är att arbeta på en statlig myndighet samt sekretesslagar etcetera.

Och då är det ju så att nu har vi alltså haft ett system där vi har haft central introduktion ett par veckor för samtliga medarbetare som ska jobba i Kriminalvården och det är ju för att även om du jobbar i ett kök eller som kanslist, du jobbar som produktionsledare ute i våra verkstäder och snickerier eller du jobbar som kriminalvårdare eller frivårdare så ska du få samma introduktion och utgång så du inser betydelsen av vad de olika grupperna gör.

Därefter följer en fem veckor lång praktik för de blivande kriminalvårdarna för att de tidigt ska bli bekanta med anstalts- och häktesmiljön. Vid enheterna där de har sin praktik finns praktikhandledare som tar hand om och lär upp de blivande kriminalvårdarna. Efter praktiken återvänder de till KRUT och genomgår den kriminalvårdsspecifika kursen och är efter denna behörig för arbetet på en straffgenomföringsenhet. Under utbildningen får de blivande kriminalvårdarna full lön och utbildningen är förlagd till heldagar måndag till fredag. De som går utbildningen är anställda enligt allmän visstidsanställning vilket innebär att det är först när de klarat hela utbildningen som de blir tillsvidareanställda. Den svenska utbildningsledaren menar att kursens mål i princip är desamma som Kriminalvårdens grundläggande uppdrag, ett uppdrag som utgår från *Förordning (2007:1172) med instruktion för Kriminalvården*:

2 § Kriminalvården ska verka för att

1. påföljder verkställs på ett säkert, humant och effektivt sätt,
2. lagföring kan ske på ett effektivt sätt, och
3. återfall i brott förebyggs.

Kriminalvården ska särskilt vidta åtgärder som syftar till att brottslighet under verkställigheten förhindras, frigivningen förbereds, narkotikamissbruket bekämpas och innehållet i verkställigheten anpassas efter varje individs behov. (SFS 2007:1172, s. 1.)

Utbildningsledaren menar att utbildningens delar utgår från det grundläggande uppdraget och således förmedlas kunskaper till de blivande kriminalvårdarna som underlättar för arbetet ute på anstalt och häkte. Han menar att mycket av Kriminalvårdens fokus ligger på förändringsarbete och inte bara att hålla brottslingar inlåsta som många kanske tror. Utbildningsledaren menar dock att en human människosyn inte är något som i första hand ingår i utbildningen utan detta är snarare en nödvändig egenskap hos de blivande kriminalvårdarna. Utbildningen genomförs medelst föreläsningar, seminarier, självstudier samt praktiska övningar och man arbetar i basgrupper i nära samarbete med en handledare på KRUT. Utbildningsledaren berättar att man bland annat har suicidövning där deltagarna är relativt oförberedda på vilken situation som väntar och sedan ombeds lösa situationen. Under utbildningen går man även igenom de dagliga uppgifterna som de blivande kriminalvårdarna kommer möta vid straffgenomföringsenheten, exempelvis vardagssamtal, konflikthantering, psykisk problematik och grundläggande lagar som är aktuella på området. Momenten examineras genom skriftliga prov och praktiska test som de blivande kriminalvårdarna måste fullfölja med godkänt resultat.

5.3.2 Personlig lämplighet

Utbildningsledaren berättar att varje person som går utbildningen även har en personlig bedömningsmall där lämpligheten för kriminalvårdssyrket bedöms under både praktiken och den kriminalvårdsspecifika kursen.

Men jag har ett tresidigt dokument som handlar om personlighetsrelaterade delar, som alltså då när de går ut på sin praktik då ska praktikhandledarna ute fylla i det här så att det blir ett utvecklingsdokument. Sen när de kommer tillbaka efter praktikens fem veckor då går de ju huvuddelen av utbildningen här, då fortsätter vi den här så det är ett utvecklingsdokument men kan ju i sällsynta fall bli ett avslutsdokument också. Men det ska vara ett utvecklingsdokument och sen så när de har gått kurserna här då sitter man och pratar igenom hur man har levt upp till de här olika delarna. Och det handlar ju då inte i första hand om kunskapsdelar, för det mäter vi genom andra delar, utan det handlar mer om

personlighetsrelaterade delar som handlar om kommunikation och hur man arbetar med klienter ute och hur man har gjort övningar här och hur man har fungerat i basgruppen här.

Resultatet av bedömningsmallen diskuteras sedan med den blivande kriminalvårdaren och utbildningsledaren menar att det är viktigt att mallen följs upp för att se till att varje nyanställd får det stöd den behöver. Samtidigt är man på utbildningsenheten tydlig med att om resultaten på bedömningsmallen är inte tillfredsställande kan det ibland innebära att man avvaktar med att tillsvidareanställa aktuell kandidat.

Så är det några som går utbildningen här och vi är väldigt tveksamma till delar, då kanske det kan vara så att det inte i första hand är kunskapsdelar utan det kan ju just handla om de här två viktiga delarna; etik, etiskt förhållningssätt, ställer man upp på den kriminalvård vi har, hur man uttrycker sig. [...] Då kanske det är så att man skjuter lite grann på den formella anställningen eftersom man vill prova lite till. Men det ska ju vara en diskussion det ska inte vara mörklägning utan då ska man ju säga det till den här personen.

Utifrån utbildningsledarens erfarenheter märks dessa problem tydligast när personerna är ute på praktik och i särskilda fall kan personens anställning avslutas ute på praktiken i aktuell straffgenomföringsenhet. Om den ansvariga ute på praktiken anser att den blivande kriminalvårdaren lämpar sig för arbetet menar utbildningsledaren att det är de på KRUT:s uppgift att stödja personerna och ge dem den utbildningen de behöver.

5.3.3 Planerade förändringar av den svenska kriminalvårdsutbildningen

Kriminalvårdens utbildningsorganisation har planerade förändringar av utbildningen för kriminalvårdare och denna nya kriminalvårdsutbildning kommer att implementeras till hösten 2013. De fem utbildningsenheterna inom organisationen har tillsammans beslutat om denna förändring och då utbildningsorganisationen i sig inte har något skolstyre har förändringen arbetats fram av utbildningsledarna.

Det man har gjort här är att man har delat upp de här två veckornas introduktion i två olika, man har sagt att de som inte har klientkontakt ute, de behöver bara en veckas introduktion. [...] De som har klientkontakt de ska som idag ha två veckors introduktion. Alltså allt som är det gemensamma, vad är kriminalvården, att jobba i statlig tjänst, att förstå kriminalvårdens roll i rättskedjan, vad gör vi, vad gör åklagarna, vad gör polisen, vilka

samverkar vi med, alltså socialtjänst, hur kommer frivården in och allt sådant här. [...] Sen så kan vi säga är att den här praktiken är ju där, men nu har vi utbildning redan innan den här, för nu är det ju så att central introduktion sen praktik. Nu är det en basutbildning på två veckor där istället.

Utbildningsledaren fortsätter att berätta att de blivande kriminalvårdarna sedan går på fem veckors praktik på samma sätt som det ser ut idag. Praktiken är behovsprövad vilket innebär att det för vissa kan krävas mer än fem veckor medan andra behöver mindre. Efter praktiken återvänder de till KRUS och går den kriminalvårdsspecifika kursen som från och med hösten kommer att vara elva veckor istället för tolv. Den nya utbildningen är således lika lång som idag men ordningen på kurserna blir lite annorlunda.

5.3.4 Arbetsplikt?

Som tidigare nämnts har man vid norska Kriminalomsorgen ett obligatoriskt år i tjänst som kriminalvårdare efter kriminalvårdsutbildningen, ett så kallat pliktår. Detta har även diskuterats vid Kriminalvården i Sverige men man har valt att avstå från att kräva att kriminalvårdarna stannar i Kriminalvården efter kriminalvårdsutbildningen.

Det diskuterades redan när vi införde den utbildningen vi har idag 2002. Då sa dåvarande personalchefen att jag kan förstå att man tycker att man inte ska gå en hel betald utbildning, sluta och stå med den ute och sen kunna använda sig av den. Men samtidigt, vill vi ha medarbetare arbetande i Kriminalvården som egentligen inte vill vara med oss och vad blir det med arbetsmiljön då. Och den avvägningen gjorde att vi inte hamnade där. Fel eller rätt men det har nog både för och nackdelar.

Trots att den svenska utbildningsledaren är kritisk till pliktåret menar han att han ibland kan känna sig lite avundsjuk på den norska utbildningen då denna har så mycket större budget än Kriminalvårdens utbildning som under de senaste åren fått utstå ekonomiska nedskärningar. Norges välbärgade ekonomiska situation kan vara en faktor som till stor del påverkar att man vid KRUS kan erbjuda en tvåårig betald kriminalvårdsutbildning, funderar utbildningsledaren.

5.3.5 Vikarierna och den omvända vägen – från anstalt och häkte till KRUT

Grundtanken är alltså att alla kriminalvårdare som arbetar ute i en straffgenomföringsenhet ska genomgå grundutbildningen vid KRUT men så ser verkligheten tyvärr inte ut, enligt utbildningsledaren.

Vi har haft som ambition att man inte ska jobba innan man har gått central introduktion men i praktiken så blir det så att VOna [verksamhetsområdena] måste ju ha folk när det plötsligt händer sig att ett antal människor måste vara barnlediga, andra går i pension och så är det ett antal som slutar som man inte har tänkt sig. Och vad händer då, de kan inte invänta tills jag har en utbildning, då anställer man då som man anställer vikarier och så får de en introduktion utav praktikhandledarna, en första introduktion så de inte gör bara galna saker.

Detta har den tredje informanten erfarenhet av och jag kommer att redogöra för hennes tankar om detta i 5.4 *Kriminalvårdarens erfarenheter av utbildning och kriminalvård* som följer detta avsnitt. De som arbetat som semestervikarier vid en straffgenomföringsenhet i Sverige och är aktuella för en tillsvidareanställning som kriminalvårdare blir erbjudna att gå grundutbildningen vid KRUT. Utbildningsledaren menar att dessa som kommer till KRUT efter att redan ha arbetat ute på anstalt eller häkte lär sig mycket under grundutbildningen som de inte hade kunskaper om tidigare, och att utbildningen ger en bredare bild av kriminalvård i sin helhet. Han berättar vidare att de olika straffgenomföringsenheterna har olika tillvägagångssätt för upplärning av nya kriminalvårdare som inte gått utbildningen och därför är grundutbildningen en kvalitetssäkring av kriminalvårdarnas kompetenser. De som gått grundutbildningen får med andra ord bredare kunskaper kring svenska Kriminalvården i stort samt de specifika ämnena som behandlas under utbildningen.

Och det vanliga är ju inte att man går runt i konflikter hela dagarna utan det flyter på bra. [...] Däremot kan man ju säga att jobbar man på ett fängelse så, när man öppnar celldörren, jag har öppnat celldörrar i tjugo år, det har aldrig hänt någonting, jag vet inte hur många tusen gånger jag har gjort det. Men det skulle ju kunna vara så att det händer någonting någon gång. Och det är väl någonstans det här att man måste ha beredskap för någonting trots att det är så otroligt ovanligt att det händer någonting.

5.4 Samarbeten mellan KRUS och KRUT

Under den sista veckan på den norska kriminalvårdsutbildningen görs en studieresa till Sverige, Danmark eller England för att främja ett bredare perspektiv på kriminalvård och kriminalvårdsutbildning, dels för de norska aspiranterna men även för värdlandets kriminalvårdare. Sist denna resa gjordes åkte en grupp aspiranter till den svenska utbildningsenheten där den svenska utbildningsledaren arbetar. Den norska utbildningsledaren var inte på resan till Sverige utan en annan utbildningsledare var med på denna resa. Hon berättar att denna studieresa gav mycket till de norska informanterna och skapade ett vidare perspektiv på utbildningen samt gav aspiranterna möjlighet till reflektion kring straffgenomföring då man besökte kriminalvårdare med andra erfarenheter.

Og det fikk de veldig mye igjen for og da ser man vad som er bra vad som er mindre bra. [...] Så de som var i Sverige og Danmark fikk nok enda mer sånn samling og reflektert over hur man gjør her og der. Så det er veldig nyttig altså.

Den svenska utbildningsledaren konstaterade vid besöket av de norska aspiranterna att de var ganska unga allihop. Enligt den norska utbildningsledaren är medelåldern för KRUS nyaste klass kring 25 år och den svenska utbildningsledaren menar att snittåldern i Sverige är högre. Han anser att denna högre medelålder är en fördel för den svenska Kriminalvården då många har varit ute i arbetslivet en längre tid och arbetat med människovårdande yrken före arbetet som kriminalvårdare.

5.5 Kriminalvårdarens erfarenheter av utbildning och kriminalvård

Kriminalvårdaren fick tillsammans med de andra nyanställda en kortare introducerande utbildning av straffgenomföringsenhetens praktikhandledare. Innan de började arbeta hade de en heldag där de blev informerade om Kriminalvårdens verksamhet och hur man arbetar inom Kriminalvården. De gick igenom säkerhetsföreskrifter, sekretess inom Kriminalvården samt praktiska delar av arbetet som kriminalvårdarna behövde veta innan de gick ut och arbetade på enheten. De följande dagarna hade de lite kortare utbildningar som höll på en halv dag eller kortare där man gick igenom olika säkerhetsprocedurer, ärendehantering, klientnära arbete och andra grundläggande praktiska arbetsuppgifter. De hade även en utbildning i självförsvar. Vidare hade de på straffgenomföringsenheten olika typer av oförberedda övningar då de nyanställda kriminalvårdarna höll på med något annat...

... och helt plötsligt drog någon igång larmet och då hade vi en övning hur vi skulle agera och vad vi skulle göra. [...] Vi fick ju gå på sidan av i två veckor har jag för mig att det var, och sen som man säger går man över i skarp tjänst när man jobbar liksom på riktigt. Så först så var vi ju två stycken ungefär som gick med ordinarie personal och under den tiden så hade vi de här, typ sådana övningar då. Sen så gick man över på skarp tjänst. Och då skulle man väl på något sätt vara redo och gå in och jobba.

Kriminalvårdaren berättar att vissa typer av utbildningsdelar inte var relevanta för dem som vikarier då de snarare skulle arbeta tillsammans med ordinarie personal och oftast inte gick själva tillsammans med andra vikarier. De hade inte betongövningar eller övning för att kunna använda pepparspray och liknande, utan om situationer uppstod som krävde mer än vad de som vikarier kunde hantera utifrån deras kunskaper tog den ordinarie personalen kommandot och vikarien fick agera förstärkning om det krävdes av situationen.

Någonting som man kan säga liksom allmänt eller generellt är väl att när man tar in folk i en sådan miljö som bara ska jobba tillfälligt... när man bara jobbar som vi gjorde så kan ju jag säga att jag upplevde ibland att jag inte hade den biten av utbildning som krävdes många gånger [...] jag hade nog inte samma trygghet som om man nog faktiskt hade gått den utbildningen [kriminalvårdsutbildningen].

Då olika övningar utfördes var praktikhandledaren eller ordinarie personal närvarande och efter att de nyanställda genomfört övningar fick man eventuellt göra övningen ett par gånger för att känna sig säker på hur situationen ska hanteras. Man fick under tiden respons gällande hur man skulle kunna göra bättre nästa gång eller vad man ska tänka på när en situation uppstår vid klienthanteringen. Dock genomfördes inga prov eller liknande utan alla som var där för att arbeta som semestervikarier fick arbeta efter att utbildningar och övningar var genomförda, enligt kriminalvårdaren. Så som kriminalvårdaren förstod det så fick de sommarvikarier som arbetade kvar efter sommaren gå grundutbildningen vid KRUT.

Kriminalvårdsutbildningen tror jag förbereder en mycket mer på oväntade händelser som kan uppstå. Och hur man ska hantera stressade situationer, hotfulla situationer, nu var det ju mer att man fick använda sitt sunda förnuft än att man faktiskt visste kallt vad man skulle göra.

Samtidigt så tycker kriminalvårdaren att den utbildningen hon fick räckte ganska bra för de uppgifter hon och de andra nyanställda hade och menar att det alltid fanns någon i närheten som man kunde fråga om det var något man inte hade kunskaper om. Hon menar vidare att de mindre utbildningar och övningar de hade före arbetet bidrog till att hon visste hur hon skulle agera ute i straffgenomföringsenheten.

Jo men det försökte man ändå ha i bakhuvudet att det man hade lärt sig och liksom framför allt sådana här saker som att... men var aldrig ensam, positionera dig inte på så sätt att du kan bli inlåst och olika sådana tankesätt. Och sen, ja men kommunicera med dina... alltså det är ju egentligen ganska enkla saker men att man kommunicerar med sina kollegor och allmänt håller koll. Om det är liksom oro på väg eller någonting sådant. Jag tycker ändå att de, jo men på så sätt hade man nog ändå med sig en del i bakhuvudet när man började jobba. Men det kanske inte satt i ryggmärgen ännu.

Då jag nämnde Kriminalomsorgens tvååriga utbildning blev kriminalvårdaren lite förvånad över att man har en så lång utbildning i Norge. Hon konstaterar då att hon kan tänka sig att detta gör att de som söker sig till arbetet som kriminalvårdare är mer motiverade inför arbetet med tanke på att utbildningen är så lång. Hon menar att utbildningen i så fall kanske engagerar mer seriösa personer som verkligen vill arbeta som just kriminalvårdare. Vidare fick hon känslan av att många som arbetade vid straffgenomföringsenheten nog inte hade kriminalvårdaryrket som förstahandsval utan snarare bara hamnade där för att de behövde ett arbete. Kriminalvårdaren menar att många nog hade sökt Polishögskolan utan framgång och hon menar att om man då har en längre utbildning kanske detta lockar de som faktiskt vill arbeta som just kriminalvårdare och man slipper de som inte är lika engagerade i yrkesrollen. Hon menar att om man har ett arbete som man verkligen bryr sig om så gör man ett bättre jobb än om man har ett arbete man är likgiltig inför. Dock är hon lite fundersam till hur lång utbildning som egentligen krävs för att man ska göra ett bra jobb som kriminalvårdare.

Men samtidigt är ju frågan, behövs det verkligen. Många gånger är det ju ganska enformigt arbete, när man går mest och låser upp dörrar och släpper ut folk och släpper in folk och tar de på aktiviteter. Det kanske man inte behöver en tvåårig utbildning till. Men samtidigt säkerhetstänket tycker jag är det absolut viktigaste, och det tycker jag nog inte att man kanske får på en så kort tid som vi har i Sverige. Men det är ju såklart också väldigt individuellt från person till person.

Kriminalvårdaren reflekterar samtidigt över att en längre utbildning antagligen ger ett bättre säkerhetstänk och att man kanske prioriterar denna säkerhet vid norska Kriminalomsorgen. Samtidigt så kände hon sig ganska trygg under sin tid på Kriminalvården då hon menar att man arbetade nära andra kriminalvårdare och således kunde hjälpa varandra att ha kontroll över olika situationer. Men hon tror ändå att en längre utbildning skulle skapat ytterligare trygghet i yrkesrollen och hur man ska hantera situationer på straffgenomföringsenheterna.

För det vet jag ju det är klart att det skedde ju incidenter under tiden som man jobbade och jag vet ju att framför allt kanske kvinnliga medarbetare känner sig väldigt hjälplösa och inte riktigt visste vad de skulle göra och då tror jag ju på något sätt att har man en längre utbildning så minskar man ju risken att man... nu vet man ju aldrig hur man kommer reagera i en sådan situation... men med rätt träning minskar man ju risken för att någonting hemskt kommer hända. [...] Det handlar ju mycket om rutinerna man har på varje enskild arbetsplats. Man kunde ju få ganska skarpa tillsägelser om man råkade gå iväg själv utan att tänka sig för, samtidigt som att det kunde hända ibland också.

6. Analys

I detta avsnitt analyseras och kompareras undersökningens resultat utifrån studiens syfte och frågeställningar i förhållande till teoretiska utgångspunkter.

6.1 Hur blivande kriminalvårdare förbereds för arbete på häkte och anstalt

Foucault (2003) menar att fängelset är en arena för disciplinering av individen som syftar till att individerna ska börja bete sig på ett önskvärt sätt, vilket vidare innebär ett främjande av förändring av individen. Foucault lägger dock fokus på makten som utövas gentemot fängelsets klienter och den disciplinering av deras beteende som sker bakom fängelsets murar. Makt, disciplinering, övervakning och bestraffning är till viss del fortfarande en del av den svenska och norska kriminalvårdsverksamheten då makt krävs för den övervakning som sker för att ha kontroll över misstänkta brottslingar som väntar på rättegång på ett häkte eller dömda brottslingar som avtjänar sitt straff på en anstalt. Även om fängelset är samhällets bestraffning mot den som begått ett brott står Kriminalvårdens och Kriminalomsorgens verksamhet för en human människosyn, säkerhet, rehabilitering och individens återanpassning till samhället. Den disciplineringsprocess som Foucault (2003) beskriver är endast vagt

innefattad i kriminalvårdsverksamheten och processen har snarare förskjutits alltmer mot den process av förändring som Foucault nämner. För att som kriminalvårdare vid en straffgenomföringsenhet kunna hantera denna förändringsprocess för rehabilitering och återanpassning krävs därmed en kriminalvårdsutbildning som behandlar samtliga områden som involveras i verksamheten.

6.1.1 Utbildningarnas upplägg

Den norska kriminalvårdsutbildningen omfattar ett års praktik på en straffgenomföringsenhet och ett år på utbildningsenheten medan den svenska utbildningen innefattar fem veckors praktik på straffgenomföringsenhet och sammantaget fjorton veckor på utbildningsenheten. Den tidsmässiga skillnaden mellan de båda kriminalvårdsutbildningarna är ansenlig och utbildningarna kan därmed tyckas väldigt ojämna i jämförelse med varandra. De innehållsliga delarna är dock inte alltför olika och båda utbildningarna syftar till att frambringa kriminalvårdare som är väl förberedda för kriminalvårdaryrkesrollen och kan hantera yrkets arbetsuppgifter ute i straffgenomföringsenheterna. Utifrån utbildningsledningarnas beskrivningar av utbildningarna samt respektive studieplan (Fengselsbetjentutdanningen – Studieplan for høgskolekandidat i straffgjennomføring 2013-2014; Schema för grundutbildningen på KRUT, 2012) behandlar de båda utbildningarna snarlika kunskaper om än i olika stor omfattning. Samtliga ämnen återfinns i båda utbildningarna men medan man i den norska utbildningen mer arbetar i ämnesblock om ett par veckor kan den svenska utbildningen behandla många olika ämnen under samma vecka.

6.1.2 Avhopp under och efter utbildningarna

Båda utbildningsledningarna lyfter fram problematiken med att kriminalvårdare avslutar sin tjänst vid Kriminalvården respektive Kriminalomsorgen inom en relativ snar framtid efter utbildningen. Den norska utbildningsledaren berättar att det inte är så vanligt att någon slutar under själva utbildningen men att man efter utbildningen kanske inte stannar så länge inom Kriminalomsorgen på grund av olika anledningar. Att många fullföljer hela den norska kriminalvårdsutbildningen kan bero på att motivationen är hög hos de som söker utbildningen och blir antagna då antagningsprocessen är mer än bara en anställningsintervju. Man får således mer information om den sökande än man får vid svenska Kriminalvården där man i vanliga fall endast genomför anställningsintervjuer med de sökande. Dock menar den svenska utbildningsledaren att utbildningen fullföljs av de blivande kriminalvårdarna såvida inte

problem uppstår och man avstår från att tillsvidareanställa aktuell kandidat. Då utbildningarna är fullt avlönade och således väldigt dyra vill respektive myndighet naturligtvis att de som går utbildningarna sedan kommer att arbeta vid en straffgenomföringsenhet under en längre period. Att en person går hela eller delar av utbildningen och sedan slutar innebär att man från Kriminalvårdens och Kriminalomsorgens sida lagt tid och pengar på en kriminalvårdare som sedan inte ger valuta för dessa insatser. Detta försöker norska Kriminalomsorgen enligt den norska utbildningsledaren väga upp genom sitt pliktår då kriminalvårdaren åtminstone arbetar ett år för myndigheten.

6.1.3 Lärandeformer i utbildningarna

Målet med kriminalvårdsutbildningarna är i grund och botten att förbereda blivande kriminalvårdare för arbetet i en straffgenomföringsenhet. Detta görs genom lärande som visar på hur man ska tänka, handla och bete sig i en enhet och tillsammans med enhetens klienter. Lärandet har således ett tydligt mål och utbildningarna syftar till att samtliga utbildningsdeltagare ska ta del av de praktiska och teoretiska kunskaper som förväntas av dem. Detta kan jämföras med ett anpassningsinriktat lärande där utbildningen inte i första hand handlar om den blivande kriminalvårdarens personliga utvecklingsmöjligheter utan snarare står för en reproduktion av de kunskaper som man vid Kriminalvården och Kriminalomsorgen anser är viktiga för arbetet vid straffgenomföringsenheterna. Samtidigt integreras även Ellströms (1993, 2003, 2005) andra lärandeperspektiv, utvecklingsinriktat lärande, då båda utbildningarna lägger stor vikt vid de blivande kriminalvårdarnas personliga attityder och egenskaper samt reflexiva förmåga över uppgifter, övningar och mål. KRUT:s bedömningsmall är ett exempel på detta där man bland annat uppmuntrar de nyanställda kriminalvårdarna att komma med egna idéer och förslag till lösningar. Det kritiska förhållningssättet som utvecklingsinriktat lärande uppmuntrar till är centralt i både svenska och norska kriminalvårdsutbildningen då man efter utbildningarna bör kunna hantera situationer i princip på egen hand och därför bör kunna se en helhetsbild utifrån sin egen reflexiva förmåga. Den suicidövning som genomförs vid KRUT:s kriminalvårdsutbildning är ett exempel på en sådan lärandesituation där utvecklingsinriktat lärande appliceras på en utbildningssituation. Denna typ av övning kan även relateras till det problembaserade lärandeperspektivet då lärandet utgår från bearbetning av uppgifter med nära verklighetsanknytning (Kjellgren, 1993).

Det problembaserade lärandet är synligt i både norska och svenska kriminalvårdsutbildningen, även om den norska utbildningsledaren menar att man delvis gått ifrån lärandeperspektivet på senare år. Enligt den norska utbildningens studieplan (Fengselsbetjentutdanningen – Studieplan for høyskolekandidat i straffgjennomføring 2013-2014) utgår utbildningen vid KRUS från ett situerat lärandeperspektiv inriktat mot problembaserat lärande för att på så sätt göra utbildningen verklighetsnära och på bästa sätt förbereda aspiranterna för sitt kommande arbete. Studieplanen avslöjar även ett anpassnings- och utvecklingsinriktat lärandeperspektiv där aspiranterna står inför uppgifter som dels kan utgå från ett anpassningsinriktat lärande och vara tydligt definierade med precisa problemställningar men uppgifterna kan även vara mer öppna och uppmana till egna idéer för lärandet och således snarare passa in i det utvecklingsinriktade lärandeperspektivet (ibid.). Den svenska utbildningen kan utifrån Ellströms (2003) definitioner av dessa två former för lärande snarare ligga närmare det anpassningsinriktade lärande då lärandet är mer kort och koncist. Men precis som Ellström beskriver så kan anpassnings- och utvecklingsinriktat lärande ofta komplettera varandra i olika lärandesituationer, om än att den ena lärandeformen många gånger har en primär plats och den andra en sekundär.

6.2 Vad informanterna anser om kriminalvårdsutbildningarna

Goffman (2013) menar att de som arbetar vid en total institution, exempelvis ett häkte eller en anstalt, är nästintill totalt avskärmade från omvärlden under arbetstiden. Vid aktuell straffgenomföringsenhet gäller regler som bestämts av personer som innehar maktpositioner inom organisationen som driver institutionen och dessa regler ska implementeras med hjälp av personalen i de totala institutionerna. Detta kan vara påfrestande och kräver således kompetenta kriminalvårdare som kan hantera stressiga situationer på anstalt och i häkte. Dessa kompetenser bistår kriminalvårdsutbildningarna med för den norska Kriminalomsorgen och den svenska Kriminalvården då man vid respektive myndighet menar att dessa utbildningar ska hjälpa kriminalvårdare att hantera arbetet vid en straffgenomföringsenhet. Den norska utbildningsledaren menar att aspirantutbildningen vid KRUS är en tillräcklig utbildning för att de nyblivna kriminalvårdarna ska kunna göra ett bra arbete vid Kriminalomsorgens straffgenomföringsenheter. Även den svenska utbildningsledaren menar att den utbildning de erbjuder vid Kriminalvårdens utbildningsenhet ger de grundläggande teoretiska och praktiska kunskaper som krävs för kriminalvårdaryrket.

Hjellnes (2006) menar vidare att totala institutioner präglas av en maktobalans då kriminalvårdarna som arbetar vid institutionen själva valt att befinna sig där och de intagna klienterna vistas på enheten ofrivilligt. Den norska utbildningsledaren menar att då utbildningen ger en helhetsbild av Kriminalomsorgen och vad som sedan kommer att krävas av kriminalvårdarna i det klientnära arbetet blir det tydligt att kriminalvårdaryrket innebär så mycket mer än bara övervakning. Kriminalvårdare måste behandla klienterna som tvingas vistas i institutionen enligt en human människosyn och enligt de regler som föreskrivits den totala institutionen samtidigt som klienternas rättigheter måste tillgodoses (Goffman, 2013). Trots att Goffmans idéer kan tyckas ligga långt bak i tiden är dessa någonstans ändå aktuella idag då man vid Kriminalvården och Kriminalomsorgen är måna om denna humana människosyn och klienternas rättigheter samtidigt som Goffmans tankar kring maktanvändning mot klienterna sker än i dag om än i en mildare form och med mer hänsyn till klientens bästa. Svensson (1996) menar att denna maktobalans i institutionen motverkas om kriminalvårdarna har den professionella och sociala kompetens som krävs för att kunna behandla klienterna med hänsyn till deras rättigheter, vilket den svenska utbildningsledaren reflekterar över gällande kriminalvårdarnas kontakt med klienter i Kriminalvårdens verksamhet. Han menar att man som kriminalvårdare måste kunna vinna ett förtroende hos klienterna för att på så sätt kunna hjälpa aktuell klient med det hon eller han behöver. Utbildningsledaren anser att kriminalvårdsutbildningen ger Kriminalvården en chans att se hur de blivande kriminalvårdarna kommer att hantera sådana och liknande situationer. Den bedömningsmall som man använder sig av på KRUT är enligt utbildningsledaren ett viktigt verktyg för att kunna bedöma de blivande kriminalvårdarnas personlighetsrelaterade egenskaper och färdigheter samt hur väl personerna kommer att kunna hantera det klientnära arbetet i anstalt eller häkte.

6.3 Vilken utbildning behövs?

Både den svenska och den norska utbildningsledaren anser att deras respektive utbildningar är väl förberedande för kriminalvårdsutbildningarnas ändamål, även om båda säger att det naturligtvis hade kunnat vara ännu bättre. Den svenska utbildningsledaren berättade att han kan känna sig lite avundsjuk på den norska utbildningen då den är mycket längre och har större möjligheter till lärande för de blivande kriminalvårdarna, men han anser ändå att utbildningen på KRUT är tillräcklig för att utbilda kriminalvårdare inför arbete i en straffgenomföringsenhet. Vidare poängterar han att det inom den svenska Kriminalvården

finns stora möjligheter till vidareutbildningar om man som kriminalvårdare är intresserad av ytterligare områden inom kriminalvårdaryrket.

De utbildningsledare som jag intervjuat i min undersökning anser att utbildningarna förbereder de blivande kriminalvårdarna för sitt kommande arbete men att en utökad och mer fördjupande utbildning skulle förbättra kriminalvårdsutbildningen och samtidigt underlätta kriminalvårdarnas framtida arbetssituation. Varken den svenska eller den norska utbildningsledaren är riktigt nöjd med att många som arbetar på Kriminalvården respektive Kriminalomsorgen inte gått kriminalvårdsutbildningen. Båda anser att utbildningen ger bra och grundläggande kunskaper inför arbetet i straffgenomföringsenheterna och den norska utbildningsledaren pekar på den säkerhetsrisk som uppkommer med kriminalvårdare som inte vet hur de ska hantera situationer med klienter. Detta erfar även kriminalvårdaren då hon menar att hon som inte gått utbildningen inte alltid visste hur hon skulle bete sig då situationer som krävde aktion skedde i straffgenomföringsenheten där hon arbetade. Hon menar att det då alltid fanns en ordinarie kriminalvårdare som gått kriminalvårdsutbildningen och arbetat som kriminalvårdare under en längre tid som kunde hantera situationen. Hon som vikarie var således beroende av de kriminalvårdare som hade större kunskaper om arbetet vid straffgenomföringsenheten. Den upplärning hon fick vid straffgenomföringsenheten anser hon dock var tillräcklig för just henne då hon endast skulle arbeta under en kortare period och tillsammans med ordinarie personal. Hon menar att de var duktiga på att lära upp de nyanställda vid den enheten där hon arbetade. Även den norska utbildningsledaren menar att upplärning av extrapersonal och sommarvikarier varierar väldigt mycket mellan olika enheter och att det är långt ifrån önskvärt att man ska kunna arbetet som kriminalvårdare från en dag till en annan. Samtliga informanter är således överens om att en kriminalvårdsutbildning behövs men frågan är i hur stor utsträckning.

7. Diskussion

Här redovisas en diskussion kring undersökningens resultat i förhållande till uppsatsens syfte och frågeställningar. Avslutningsvis ges förslag till vidare forskning på området.

Syftet med denna C-uppsats är att via kvalitativa intervjuer undersöka skillnader och likheter mellan kriminalvårdsutbildningarna i Sverige och Norge samt belysa hur utbildningarna med

hjälp av teoretiska och praktiska former för lärande avser förbereda de blivande kriminalvårdarna för deras kommande arbete.

Den svenska och den norska kriminalvårdsutbildningen syftar båda till att utbilda blivande kriminalvårdare för de arbetsuppgifter kriminalvårdaryrket innebär. Resultatet av min kvalitativa undersökning visar att kriminalvårdsutbildningarna i Sverige och Norge liknar varandra i de flesta avseenden med undantag för tidsaspekten där den norska utbildningen är cirka fyra gånger längre än den svenska. Innehållet i de båda utbildningarna är i stort sett lika även om man i den norska utbildningen har tid för en bredare och djupare bild av respektive ämnesområde än vad man har i den svenska kriminalvårdsutbildningen. Båda utbildningarna använder sig av liknande modeller för lärande i form av grupparbeten, självstudier, föreläsningar, seminarier samt praktiska övningar och dessa former för lärande har jag i min uppsats valt att relatera till anpassnings- och utvecklingsinriktat lärande samt problembaserat lärande.

I avsnitten 5. *Resultat* och 6. *Analys* samt kortfattat här ovan har jag beskrivit hur blivande kriminalvårdare förbereds inför sitt arbete vid en straffgenomföringsenhet samt hur den norska respektive svenska kriminalvårdsutbildningen är upplagd. Informanterna hade många bra tankar om utbildningen och dess upplägg, hur utbildningarna hade kunnat förändras och förbättras. Respektive utbildningsledare är själv nöjd med respektive utbildning men ansåg ändå att man har mycket att lära sig av grannlandets upplägg av kriminalvårdsutbildningen. Frågeställningen gällande vilken utbildning informanterna anser behövs för att man på ett bra sätt ska kunna arbeta som kriminalvårdare vid Kriminalomsorgen respektive Kriminalvården har besvarats i samma avsnitt och samtliga informanter är ense om att en kriminalvårdsutbildning behövs och att denna ska vara grundläggande och väl utformad för utbildningens ändamål. Hur lång utbildningen bör vara rent tidsmässigt kan varken informanterna eller jag själv ge ett tydligt svar på. Dock är vi alla överens om att utbildningen bör inrymma de aspekter som idag tas upp i respektive utbildning och hur lång tid som egentligen krävs för utbildningen är inte lätt att svara på. Man kan även spekulera i varför svenska och norska kriminalvårdsutbildningarna är så pass olika när det gäller utbildningarnas tidsmässiga omfattning. Precis som den svenska utbildningsledaren nämner kan respektive budget naturligtvis påverka hur utbildningarna är upplagda, både innehållsmässigt och tidsmässigt. Kanske att respektive lands socioekonomiska struktur kan påverka hur mycket pengar respektive land väljer att lägga på just dessa utbildningar. Det kan även vara så som

kriminalvårdaren funderar kring, att säkerhet inom just kriminalvård har högre prioritet i Norge än vad det har i Sverige. Norge kan ha mer ekonomiska resurser att lägga på kriminalvårdsutbildningen och därmed prioritera det säkerhetstänk som kriminalvårdaren nämner.

Slutligen anser jag utifrån de kunskaper jag fått under arbetet med denna studie att det finns ett tydligt behov av utbildning för att kriminalvårdare ska kunna genomföra ett bra arbete vid straffgenomföringsenheterna i Sverige och Norge. Jag tror inte att en utbildning kan hindra våldsamma eller hotfulla situationer vid Kriminalvårdens och Kriminalomsorgens anstalter och häkten i särskilt stor utsträckning, men en kriminalvårdsutbildning kan absolut hjälpa kriminalvårdarna att hantera svåra situationer i arbetet på straffgenomföringsenheterna. Vidare anser jag att både svenska och norska kriminalvårdsutbildningen är väl förberedande när det gäller de praktiska delarna av kriminalvårdaryrket, men i och med att den norska utbildningen är längre kan denna ge möjlighet till kunskaper kring fler dimensioner av yrkesrollen än den svenska utbildningen samt ge en bredare och tydligare bild av fler aspekter av kriminalvården.

7. 1 Förslag till vidare forskning

Då jag inte hittat någon forskning kring kriminalvårdsutbildningar finns mycket utrymme för vidare forskning på olika delar av området. Det hade varit intressant att se till ett samhällsligt intresse kring utbildningarna och undersöka vad olika grupper anser är en skälig utbildning för personer som ska hantera brottslingar och bidra till att dessa inte återfaller i brottslighet efter frisläppande från en straffgenomföringsenhet. Man skulle då kunna undersöka synen på utbildningarna dels från klienters sida och resonera kring vad dessa anser att kriminalvårdarna borde bidra med för att de som klienter inte ska återfalla i brottslighet.

Det hade inom ramen för samma ämne som jag undersökt varit intressant att se hur de olika utbildningarnas upplägg kan relateras till djupinläring och ytlinläring. Jag tror utifrån de kunskaper jag har om kriminalvårdsutbildningarna i Sverige och Norge att den norska utbildningen kan jämföras med djupinläring medan den svenska på grund av sin korta och mer koncisa omfattning kanske snarare ger ytligare kunskaper, trots att samma ämnen bearbetas i utbildningen. Detta hade man kunnat undersöka med hjälp av kvalitativa observationer och intervjuer med kriminalvårdare och kanske genom ett uppföljande test av

kriminalvårdarnas kunskaper något år efter kriminalvårdsutbildningen för att kontrollera hur mycket kriminalvårdarna minns från kriminalvårdsutbildningarna.

Referenser

Tryckta källor

Andersson, Robert & Nilsson, Roddy (2009). *Svensk kriminalpolitik*. 1. uppl. Malmö: Liber.

Aspirantföreskriften (2011). *Straffgjennomsföringsloven, forskrift 2011-09-30 nr. 979*.

Backman, Jarl (2008). *Rapporter och uppsatser*. (2., uppdaterade [och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Basberg, Cecilie B. (1999). *Omsorg i fengsel?*. Oslo: Pax.

Berman, Anne H. & Farbring, Carl Åke (red.) (2010). *Kriminalvård i praktiken: strategier för att minska återfall i brott och missbruk*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

BRÅ Rapport 2006:5. *Hot och våld mot Kriminalvårdens personal*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Bøgh, Peter & Bremer Nebben, Eivor (2001). *Etatsutvikling i kriminalomsorgen – evaluering av en omstillingsprosess. Statskonsults rapport nr. 2001:11*. Oslo: Kriminalomsorgens utdanningssenter KRUS.

Dahlgren, Lars Owe (1993). Varför PBI? I Kjellgren, Karin. (red.). *Problembaserad inlärning: erfarenheter från Hälsouniversitetet* (s. 13-27). Lund: Studentlitteratur.

Dalen, Monica (2008). *Intervju som metod*. (1. uppl.) Malmö: Gleerups utbildning.

Ekbom, Thomas; Engström, Gunnar & Göransson, Birgitta (1999). *Brott, straff och kriminalvård*. 3., [rev. och utök.] utg. Stockholm: Natur och Kultur.

Ekbom, Thomas; Engström, Gunnar & Göransson, Birgitta (2011). *Människan, brottet, följderna: kriminalitet och kriminalvård i Sverige*. 7. uppl. Stockholm: Natur och Kultur.

Ellström, Per-Erik (1992). *Kompetens, utbildning och lärande i arbetslivet: problem, begrepp och teoretiska perspektiv*. (1. uppl.) Stockholm: Publica.

Ellström, Per-Erik (2003). *Utvecklingsinriktat lärande i arbetet - vilka är förutsättningarna?* Paper till konferensen Högskolor och samhälle i samverkan 14-16 maj 2003, Ronneby.

Ellström, Per-Erik (2005). Arbetsplatsens janusansikte. *Pedagogisk forskning i Sverige*, vol. 10, nr. 3/4, 2005, s. 182-194.

Ellström, Per-Erik; Löfberg, Arvid & Svensson, Lennart (2005). Pedagogik i arbetslivet – ett historiskt perspektiv. *Pedagogisk forskning i Sverige*, vol. 10, nr. 3/4, 2005, s. 162-181.

Esaiasson, Peter; Giljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Fengselsbetjentutdanningen – Studieplan for høgskolekandidat i straffegjennomføring 2013-2014 (2012). Oslo: Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS.

Foucault, Michel (2003). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. 4., översedda uppl. Lund: Arkiv.

Fowler, Birgitta & Vannebo, Kjell Ivar (1992). *Norstedts norsk-svenska ordbok: [54000 ord och fraser]*. Stockholm: Norstedt.

Goffman, Erving (2013). *Totala institutioner: fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. [Ny utg.] Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Hallemar, Dan (2003). Bo i fängelse. *Arkitekten*, nr. 6/7, 2003, s. 4-9.

Hammerlin, Yngve; Rokkan, Tore & Orban, Franck (2012). *Vold og trusler mot tilsatte i Kriminalomsorgen: Sluttrapport 2004-2010, Mørketall*. Rapport nr. 1/2012. Oslo: Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS.

Hjellnes, Siv (2006). Totale trekk ved fengsel og fengsling. I Larsen, Egil (red). *Fengslet som endringsarena – KRUS Håndbok 2006*. Oslo: Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS.

Hjerm, Mikael & Lindgren, Simon (2010). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Malmö: Gleerups utbildning.

Hård af Segerstad, Helene (red.) (1997). *Problembaserat lärande: idén, handledaren och gruppen*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Jönsson, Elisabet (2011). Utredningar söker klarhet efter förödande dåd. *Runtikrim – Kriminalvårdens personaltidning*, nr. 5, 2011, s. 8.

Kjellgren, Karin (red.) (1993). *Problembaserad inläring: erfarenheter från Hälsouniversitetet*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar. & Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitative forskningsintervju*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Mathiesen, Thomas (2007). *Kan fengsel forsvares?* 3. utg. Oslo: Pax.

Norsk Fengsels- og Friomsorgsförbund (2005). *På rosa ark – Vår hverdag i kriminalomsorgen*. Oslo: Forlaget Aktuell.

NOU 1984:2, Norges offentlige utredninger. *Utdanning for arbeid i kriminalomsorgen*. Universitetsforlaget Oslo – Bergen – Tromsø.

Omnell, Torkel (2011). Starkt mediefokus på kriminalvårdens sikkerhet. *Runtikrim – Kriminalvårdens personaltidning*, nr. 5, 2011, s. 4.

Repstad, Pål (2007). *Närhet och distans: kvalitative metoder i samhällsvetenskap*. (4., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Rusche, Georg, Kirchheimer, Otto & Melossi, Dario (2003). *Punishment and social structure*. New ed. New Brunswick: Transaction.

Sand, Hans (1973). *Styrelsen över fängelser och arbetsinrättningar i riket och dess arkiv 1825-1859*. Stockholm: Riksarkivet.

Schema för grundutbildningen på KRUT (2012). Kriminalvårdens utbildningsorganisation, internt dokument.

SFS 2007:1172, Svensk författningssamling. *Förordning med instruktion för Kriminalvården*. Stockholm: Riksdagen.

SOU 1977:76, Statens offentliga utredningar. *Personalen vid kriminalvårdens anstalter – Betänkande av utredningen om personalens arbetsuppgifter vid kriminalvårdens anstalter*. Stockholm: Gotab.

Stortingsmelding nr. 37:2007-2008. *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

Svensson, Svenolov (1996). Imprisonment – A Matter of Letting People Live or Stay Alive? Some Reasoning From a Swedish Point of View. *Journal of Correctional Education*, vol. 47, nr. 2, 1996, s. 69-72.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab.

Wister, Ole A. (1997). Enkelte trekk ved norsk fengselshistorie. *Dokumentasjon og debatt nr 2/97*. Oslo: Kriminalomsorgens utdanningssenter KRUS.

Åsberg, Rodney (2001). Det finns inga kvalitativa metoder – och inga kvantitativa heller för den delen. *Pedagogisk forskning i Sverige*, vol. 6, nr. 4, 2001, s. 270-292.

Elektroniska källor

Justisdepartementet (2003). *Delinnstilling 2 fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Justisdepartementet 05.10.2003 Avgitt til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning 27.10.2004* [Hämtad 130510]

http://www.regjeringen.no/upload/kilde/jd/hdk/2004/0001/ddd/pdfv/228938-utd_fengselsbetjenter.pdf

Kriminalomsorgen.no – Oppgaver och mål. [Hämtad 130403]
<http://www.kriminalomsorgen.no/oppgave-og-maal.237900.no.html>

Kriminalomsorgen.no – Organisering. [Hämtad 130403]
<http://www.kriminalomsorgen.no/organisering.237901.no.html>

Kriminalomsorgen.no – Straff i fengsel. [Hämtad 130403]
<http://www.kriminalomsorgen.no/straff-i-fengsel.237611.no.html>

Kriminalomsorgen.no – Straff i samfunn. [Hämtad 130403]
<http://www.kriminalomsorgen.no/straff-i-samfunn.237837.no.html>

Kriminalomsorgen.no – Varetekt. [Hämtad 130403]
<http://www.kriminalomsorgen.no/varetekt.237838.no.html>

Kriminalvården (2009). *Svar på remiss av Effektivitetsutredningens betänkande Kriminalvården – ledning och styrning (SOU 2009:80)*. [Hämtad 130510]
http://www.kriminalvarden.se/upload/om_kriminalvarden/Remissvar_2009/SOU_2009_80.pdf

Kriminalvården.se – Lämplig bakgrund. [Hämtad 130403]
<http://www.kvv.se/sv/Jobba-hos-oss/Lamplig-bakgrund/>

Kriminalvården.se – Kriminalvårdens grundutbildning. [Hämtad 130403]
<http://www.kvv.se/sv/Jobba-hos-oss/Kriminalvardens-grundutbildning>

Kriminalvården – Faktablad: Organisation (2013). [Hämtad 130403]
<http://www.kriminalvarden.se/upload/Informationsmaterial/Faktablad-Organisation-130208.pdf>

Kriminalvården – Faktablad: Personal (2011). [Hämtad 130403]
http://www.kriminalvarden.se/upload/Informationsmaterial/2011_Faktablad_Personal.pdf

Kriminalvården – Informationsblad: Utbildning (2008). [Hämtad 130403]
http://www.kriminalvarden.se/upload/Informationsmaterial/Informationsblad_Utbildning.pdf

Oslo Fengsel – Om fengslet. [Hämtad 130502]
<http://www.oslofengsel.no/>

Personalstatistikk for kriminalomsorgen (2012). [Hämtad 130404]
<http://www.kriminalomsorgen.no/personalstatistikk-for-kriminalomsorgen-2007-2012.5107173-237613.html>

Torgersen, Hans. O (2013). *Ansatte i kriminalomsorgen mistenkt etter at vokter ble drept*. Aftenposten 22. feb 2013 [Hämtad 130410]
http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Ansatte-i-kriminalomsorgen-mistenkt-etter-at-vokter-ble-drept-7128511.html#.UV1P-FdS7_c

Bilagor

Bilaga 1. Följebrev respondent

Hej igen!

Jag vill börja med att återigen tacka för visat intresse av deltagande i en intervju till mitt examensarbete!

Som jag tidigare nämnt syftar mitt examensarbete till att undersöka och jämföra utbildningsorganisationen vid Kriminalvården i Sverige och Kriminalomsorgen i Norge. Jag vill alltså undersöka vilken utbildning kriminalvårdarna får inför arbetet vid Kriminalvården respektive Kriminalomsorgen.

Om Du lämnar Ditt samtycke skulle jag gärna vilja spela in intervjun för att kunna bearbeta materialet och undvika eventuella feltolkningar. Endast jag kommer att ha tillgång till inspelningen och denna kommer att raderas efter att materialet transkriberats. Om detta inte känns bra för Dig kommer ingen inspelning att göras och jag kommer endast anteckna under intervjun.

Allt material från samtliga intervjuer kommer att hanteras konfidentiellt och endast användas i mitt examensarbete. Samtliga informanter kommer att konfidentialiseras i uppsatsen. Du kan när som helst meddela att Du inte längre vill delta i undersökningen och behöver inte uppge anledning.

Tack så mycket på förhand!

Vänliga hälsningar,

Nena Henriksson

+4670-XXXXXXX

Nena.Henriksson.XXXX@student.uu.se

Bilaga 2. Intervjuguide Kriminalvårdare

Bakgrund

Vilken utbildning och vilka arbetslivserfarenheter hade du före anställningen på Kriminalvården?

Vad var anledningen till att du sökte arbete vid Kriminalvården?

När blev du anställd?

Hur länge arbetade du på Kriminalvården?

Utbildningen

Skulle du vilja beskriva den utbildning du fick före arbetet vid Kriminalvården/Kriminalomsorgen?

Hade du en individuell handlingsplan, dvs. fick du reda på hur utbildningen skulle se ut just för dig?

Tycker du att teori och praktik kombinerades på ett bra sätt? Vill du beskriva lite hur det kunde se ut?

Hur gick det att klara kurserna tidsmässigt?

Hände det att någon på utbildningen inte blev godkänd vid vissa moment? Vad hände om man inte blev godkänd?

Hur var villkoren kring utbildningen, lön, korta/långa dagar etc.?

Vad tycker du om utbildningen i stort?

Efter utbildningen

Finns det något som du saknade i utbildningen? Vad kunde ha gjorts annorlunda?

Vad tycker du om utbildningens längd? För lång/för kort?

Kände du dig förberedd för arbetet på anstalt/häkte?

Om det uppstod situationer på anstalten/häktet, använde du dig av de kunskaper du fått vid utbildningen?

I Norge går de blivande kriminalvårdarna en tvåårig utbildning, hur tror du det påverkar deras arbete som kriminalvårdare?

Ser du några fördelar eller nackdelar med den norska utbildningen i förhållande till den svenska utifrån vad du vet om utbildningarna?

I Sverige går de blivande kriminalvårdarna en utbildning på cirka 20 veckor, hur tror du det påverkar deras arbete som kriminalvårdare?

Ser du några fördelar eller nackdelar med den svenska utbildningen i förhållande till den norska utifrån vad du vet om utbildningarna?

Bilaga 3. Intervjuguide Utbildningsledare

Bakgrund

Hur länge har du arbetat som utbildningsledare?

Skulle du vilja beskriva dina arbetsuppgifter här på KRUT/KRUS?

Utbildningen tidigare

Har det skett några förändringar av utbildningen sedan du började arbeta här?

Utbildningen

Skulle du vilja beskriva grundutbildningen/aspirantutbildningen?

Vad är anledningen till att utbildningen är upplagd på det här sättet?

Har varje person en individuell handlingsplan, ser utbildningen olika ut för olika personer?

Hur kombineras teori och praktik? Vill du beskriva lite hur det kan se ut?

Händer det att personer inte blir godkända vid de olika momenten? Vad händer om man inte blev godkänd?

Hur är villkoren kring utbildningen, lön, korta/långa dagar etc.?

Vad tycker du om utbildningen i stort?

Finns det några planerade förändringar av utbildningen?

Efter utbildningen

Finns det något som du tycker saknas i utbildningen?

Vad tycker du om utbildningens längd? För lång/för kort?

Anser du att de blivande kriminalvårdarna får den utbildning de behöver?

Får ni någon respons från kriminalvårdarna om hur de tycker att utbildningen är?

I Norge går de blivande kriminalvårdarna en tvåårig utbildning, hur tror du det påverkar deras arbete som kriminalvårdare?

Ser du några fördelar eller nackdelar med den svenska utbildningen i förhållande till den norska utifrån vad du vet om utbildningarna?

I Sverige går de blivande kriminalvårdarna en utbildning på 20 veckor, hur tror du det påverkar deras arbete som kriminalvårdare?

Ser du några fördelar eller nackdelar med den norska utbildningen i förhållande till den svenska utifrån vad du vet om utbildningarna?